

محاسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

۱۱۳

محسن تفسير

له قرآنه يو څرک

Ketabton.com
۱۱۳ - د «علق» سورت

ژباړه او څېړنه :

احمد حسين «عنایت»

بسم الله الرحمن الرحيم
د لوراند او لورين الله په نامه

د فلق سورة تشریح
ژباړه او څېړنه:
احمد حسين عنایت

سورة الفلق

د فلق سورة (۱۱۳)

سريزه: د «فلق» سورت مکي دی چې (۵) آيتونه يوه رکوع لري، په تلاوت کې (۱۱۳) په نزول کې (۲۰) سورة دی د «الفيل» له سورة څخه وروسته نازل شوی دی. ددې سورة نوم الفلق [چاودېدل، څيرې کېدل، ټوکېدل، برسېره کېدل، پنځېدل، لمرڅرک]، د هغه له لومړي آية څخه اڅپستل شوی دی.

د دې سورت د نزول د زمانې او ځای په اړه هم لکه څنگه چې مو مخکې د نورو سورتونو په ترڅ کې ورته نغوته کړې، د نورو ډېريو سورتونو په څېر ددې سورة د نزول په اړه د مفسرينو تر منځ اختلاف دی چې ځېنې دا سورت مکې گڼي او ځېنې يې مدني گڼي. او دا اختلاف د هاغو روايتونو پر بنا دی چې ددې سورت د نزول د سبب په اړه نقل شوي دي چې روايتونه يې په مختلفو تفسيرونو کې راغلې دي چون واضح او ثابت نه دي بيا ذکرول يې اړين نه دي، خو د يوې خبرې يادونه اړينه بولم هغه دا چې ددې سورت د تلاوت د ضرورت په نظر کې نېولو سره د حضرت رسول اکرم (ص) له لور په مختلفو وختونو او موقعيتونو کې مختلفو خلکو ته د څيزونو له شره د پالونکي څښتن درشل ته د پناه وړلو تلقين شوی دی او په مختلفو مهالونو او مقامونو کې يې بار بار دا سورة د وخت له تقاضا سره سم تلاوت کړی دی نو هر چا چې هره واقعه نقل کړې دا سورت يې د هماغې زمانې له واقعي او مکان سره سم نازل شوی گڼلی دی. خو سمه او جوته خبره داده چې دا سورة لکه څنگه چې په پيل کې وويل شول مکي دی او له دې سره سره د سورة په مضمون کې له غور کولو سره هم دا محسوسېږي چې دا سورت د مکې د ابتدايي دور له نازل شوو سورتونو څخه دی.

له مخکيني سوره سره اړيکه او د سوره د منځپانگې چورليخ:

د شرک ککړو عقيدو او افکارو په مقابل کې د پيغمبر او مسلمانانو له صريح، څرگند او قاطع اعلام وروسته، چې د اخلاص په سوره کې يې فرمان ورکړل شوی دی (**قل هو الله احد** ...)، په دې سوره کې چې د مشرکينو د شرونو، صدمو او زيانونو پر وړاندې ډال گڼل کېږي، د تيارو د پردو څيري کوونکي پالونکي څښتن ته د پناه وړلو لار [استعاذه] څرگندوي [**قل اعوذ برب الفلق**]، د هاغو څيزونو له شره چې خلق کړي او پنځولي يې دي، همدا راز د جهل، حور او جمود د تياره شپې له شره هغه مهال چې مسلطه او ټيکاو شي، او د حاسدانو له شره هاغه مهال چې حسادت يې وپارېږي. په دې ترتيب د اخلاص سوره پسې ددې سوره ځای نېول د توحيدې «منطق» او «تز» [مبحث او د بحث وړاندیز] د وړاندې کولو او د هغه د تضمين د لارې تر منځ يو ظريف پيوند څرگندوي.

هغه خدای چې «رب الفلق» دی او د پديدو او بنسکارندو د ودې او کمال تدبير کوونکی او د مخلوقاتو تربيت کوونکی او روزونکی سرور دی، لکه څنگه چې د رڼا او نور له نيزې سره د شپې پرده څيرې کوي او د سپېدو له فلق او فجر سره [، د سپيدو له چاودېدو سره]، روښنايي او د ورځې تودوخه پر مخلوقاتو خپروي، باطلې او د شر تياره پردې د خير او حقوالو وگړو د عمل او ايمان له نور سره څيرې او لېرې کوي او صبح صادق [رښتيني گهيځ او رڼا] په ټولنو کې رامنځته کوي، پر دې بنا سره له دې چې د اخلاص سوره د تلاوت پر مهال د بعثت په لومړيو کلونو کې د ابوسفیانانو شوم سپوری لکه د «**غاسق اذا وقب**» په څېر پر ټولو ځايونو خپور وو او د سحر او جادو او طلسم پر بنسټ بنا شوی فرهنگ او تبليغات حاکم ول، لکه د ړندې غوتې په څېر د خلکو د عقيدو او فکرونو پر پښو او لاسونو تړل شوې وه [**وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ**] او همدا راز قومي او د کورنيو تنگ نظريو او حسادتونو، مؤمنو وگړو ته ډگر نه ورکوه [**وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ**]، له دې حال سره سره

پیغمبر او مؤمنینو دنده درلوده په هاغو د شر او پسات په چاپیریال او شرایطو کې، د هیلو او امید سترگې د «**رب الفلق**» عنایت او د درې گونو پنډو پردو خیرې کېدو ته ولري او د گهیخ او صبح صادق راختنې او طلوع ته انتظار وکارې، او همدا لامل دی چې د فلق سوره د اخلاص سوره پسې راغلی دی.

د مخکیني سوره په شرحه کې وویل شول چې د شرک او توحید تر منځ برید د انسانانو په عالم کې د الله تعالی د «ربوبیت» عملي تلقي کول او منل دي. لکه څنگه چې په مخکیني سورت کې د توحید بنسټیز اصول څرگند او واضح شوي دي، په دې سورت کې په ایماني مجتمع کې د هغه د تحقق لار، «رب» ته د پناه وړلو له لارې څرگندوي. مشرکینو پر «الله» له ایمان درلودلو سره سره د هغه ربوبیت په «ارباب متفرقون» کې لټوه او نفع او ضرر یې د برلاسو واکمنانو په لاسونو کې لیدل. نو دې توحیدي نهضت ته ایمان راوړونکو چې د «**قل هو الله احد**» غږ پورته کړی دی، که غواړي په دې مسیر او لارلیکه کې خالصانه پل کېږدي، باید «رب» ته پناه وړونکي شي او د هغه د تدبیر، روزنې، پالنې او تربیت مهربان لاس تل او پرله پسې پر خپل سر وویني.

سربېره پر دې دا سورت د «تبت» له سوره سره هم په یو ظریف ډول اړیکه لري. [د تبت سوره چې له اخلاص سوره څخه مخکې ځای پر ځای دی] که د فلق په سوره کې یې له شرونو څخه د ژغورنې او نجات لار بنسټولې، د «تبت» په سوره کې یې د هغه ټاکلی او مشخص مصداق او څرک، په ابی لهب او د هغه په مېرمن کې پر گوته کړی. د پیغمبر له مخالفینو او مشرکو او معاندو اشخاصو له منځه داسې نه برېښي چې بل څوک، د ابولهب په څېر دا ډول د هاغه عصر په جاهلانه تعصباتو او بندونو او پنډو او تورو پردو کې اسیر او محکوم وي، [غاسق اذا وقب] بنځه یې هم چې د جگړې د اور بلوونکې او په دې توطئو کې د هغه هڅوونکې وه، د «**نفاثات فی العقد**» مصداق گڼل کېده، چې د مؤنثې صیغې [نفاثات] په توگه کارول شوې ده. [د ابومسلم په وینا: «النفاسات هاغه بنځې دي چې د نارینه رایه ځانته جلبوي او هغوی له خپل

مقصد او ارادې اړوي، حُکله له عزم او رأی څخه په عقد تعبیر کېږي...».
 حُبنو له مفسرينو نفاسات د بنحو په جادو گری تعبیر کړی دی په داسې حال کې چې په هاغه دوران کې داسې برېښي چې له بنحو څخه زیات، نارینه په دې کار کې بوخت ول.].

د ابی لهب د حسادت په اړه هم همدومره بسنه کوي چې یادونه وکړو، هغه سره له دې چې د پیغمبر تره او د هغه د زومانو پلار وو، له هاغه حضرت سره یې د هغه د ټولو دښمنانو په نسبت زیاته دښمني کوله. [و حاسد اذا حسد]
 که د پیغمبر نور مخالفین، چې ډیری یې له بنی امیه څخه ول او له بنی هاشم سره پردي ول، له هغه سره د رقابت او دښمنۍ له لامله نښتل، خو [ابی لهب] د «حسادت» له لامله ستغې سپورې، ښکنځلې او زورلې کولې.

د سورت متن او د لغتونو ترجمه:

<p>أَعُوذُ = پناه وړم، پناه غواړم - عوذ = له شره پناه اخېستنه، د پناه ورکوونکي په حریم کې ننوتل - الْفَلَقُ = چاودېدل، ټوکېدل، برسېره کېدل، پنځېدل، لمرڅرک گهیځ، سپېدې، د تیاره څیړول، هاغه حق چې څرگند شو - خَلَقَ = پیدا کړي، پنځولي - غَاسِقٍ = ډېره تیاره شپه، یرغل کوونکی، تور مار - وَقَبَ = تیاره خپره شوه، توره تیاره چې هر څه ونغاړي، شپه چې توروالی یې پېر شي، چې تکه توره تیاره شي، لمر پریوت، یو څیز داخل او پټ شو، الوقب = په ډېره کې جنورۍ - النَّفَّاثَاتِ [د نفاثه جمع] = پوکې کوونکي، پوکونکي، جادوگرې ښځې، کوډگرې ښځې - الثَّعَدِ = د عقده جمع، گندې، غوټې، معامله، تړون، عزم - حَاسِدٍ = حسد کوونکي، کینه کښ، رخه گر - حَسَدًا = حسودي وکړې، خپل حسد ښکاره کړي، کینه وکړي -</p>	<p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾</p>
--	--

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾

ووايه: [زه د مشرکینو پر خلاف] د سباوون^(۱) [سپېدې چاودنې] [= هغه چې خپره

شوې تیاره یې څیرې کړې] پالونکي څښتن ته پناه وړم،^(۲)

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾

د هر هاغه څه له شره چې پنځولي^(۳) يې دي.

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾

او له هرې تګې تورې پنډې تياره^(۴) [= ظلمت، ظلم او ځور او جهل او ...] له شره

چې خپره شي^(۵) [= بر لاسې شي].

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾

او په غوتو^(۶) [= پيوندونو او ترونونو] کې د کوډو پوکي کوونکو^(۷) [= فربېگرو او

تېگمارو] له شره [چې هر هوډ سستوي].

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

او د هر کينه کښ [او رخه گر] له شره، کله چې هغه کينه وکړي^(۸) [= چې د

کينې غوته يې پرانېستل شي].

قُلْ	أَعُوذُ	بِرَبِّ	الْفَلَقِ	مِنْ	شَرِّ	مَا خَلَقَ
ووايه	زه پناه وړم	پالونکي څښتن ته	د سباوون	له	شره	د هاغه څه چې هغه پنځولي

وَمِنْ	شَرِّ	غَاسِقٍ	إِذَا	وَقَبَ	وَمِنْ	شَرِّ	النَّفَّاثَاتِ
او له	شره	د پنډې تياره	کله چې	خپره شي	او له	شره	د کوډگرو پوکي کوونکو

فِي	الْعُقَدِ	وَمِنْ	شَرِّ	حَاسِدٍ	إِذَا	حَسَدَ
په..... کې	غوتو	او	له	د کينه کښو	کله چې	هنوی کينه وکړي

د سورت د مفرداتو لنډه تشریح:

۱ - دا فرمان چې: ووايه پناه وړم د فلق رب ته، د هاغو خلکو په مقابل کې د څرګند فکري او عملي دريځ اعلامول دي چې شرک وهلي او په خرافاتو ککړ دي او د پېښو، ناروغيو او د ژوند د ناسميو پر وړاندې بتانو، کاهنانو، ساحرانو، کوډگرو، طلسم او جادو او د ثروت او قدرت اربابانو ته پناه وړي، او که له دې پرته وای، څه اړتيا وه چې پالونکي څښتن ته اړيکه او استعاذه په څرګنده توګه اعلام شي؟ [د الله پر ځای] د رب نوم ته پناه وړل هم د پالونکي څښتن، د روزونکي، پالونکي، مدیریت او د کارسازۍ نقش ته نغوته لري.

۲- خدای تعالی البته شر نه پنځوي، خو د چارو د نسبي والي له لامله، کوم څیز چې په اصل کې خیر دی، کیدی شي د شرّ موجب هم وگرځي؛ لکه ليوه د پسه لپاره؛ اور د درمند لپاره. دنيا د تضاد او تزاحم ځای دی او د بقاء او روزی د لټې د هڅو په پایله کې رشد او کمال حاصلیږي. د داپرونکو لپاره منگولې او غاښونه د هغوی د ژوند ضرورت دی او هم د هغوی د ښکار لپاره په ورته توگه اړین دي! چې د بقاء په کړلېچونو کې چُست او چالاک شي.

په دې حقیقت له پوهېدو سره چې د پالونکي څښتن له ارادې او د چارو له عالمه کوم شرّ نه پورته کېږي، او کوم شرونه چې په عالم کې واقع کېږي پخپله د انسانانو له کړونو او د موجوداتو له غریزو او د طبیعت له فعل او انفعالاتو څخه راولاړېږي، انسان ته داسې یو لید ورکوي چې نه نهیلی او ناشکری شي، او نه د جهان د تحولاتو لپاره د دوه گوني منشأ په توگه قایل شي. په دې صورت کې هغه د خسرو هر کار شیرین گڼي. [دمثنوی لومړی دفتر له ۵۸۲، ۱۷۸۹، ۱۸۹۰ او ۱۸۵۰ بیتونو څخه وروسته]:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جدّ	بوالعجب من عاشق این هر دو ضد
ناخوش او خوش بُود در جان من	جان فدای یار دل رنجان من
عاشقم بر رنج خویش و درد خویش	بهر خوشنودی شاه فرد خویش
آن که او بسته غم و خنده بُود	او بدین دو عاریت زنده بُود
باغ سبز عشق کاو بی منتهاست	جز غم و شادی در او بس میوه هاست
عاشقی زین هر دو حالت برتر است	بی بهار و بی خزان سبز و تر است

۳- ظلم [ستم] او ظلمت [تیاره] له یوې ریښې دي؛ د استعارې په مقام کې هم، دا د شپې اصطلاح د استبدادي نظامونو د ظلم او ستم د بیان لپاره، چرته چې ناشوني وي د هغه په اړه په صراحت خبره وشي، په سیاسي ادبیاتو کې ډېره زیاته کارول کېږي:

په دې حَمکه هره شپه له دې آسمانه، یو یو ستوری وژل کېږي.
او د ستورو دا باران له دې آسمانه، له ځنډ پرته را اورېږي.

د «عَاسِق» فاعل اسم، نکره ذکر کېدل، د نامحسوسو او غیر مادّي مفهومونو په انتقال کې، د ژوندانه د روزمره چارو لپاره د ابداع شوو کلیمو او ژبې د ظرف د تنگوالي او له محدودو او ټاکلو معینو مصادیقو څخه د هغه د عاموالي او پراختروالي نښه ده. د «عَاسِق» مشتقونه د «عَسَق» له ریښې درې ځلې په قرآن کې راغلي دي چې د هغوی په

نظر کې نېولو سره کولی شو کولی شو غوره او بشپړه نتیجه واخلو. لومړی حای د ورځې د رڼا لوړتیا [ځانست]، د شپې د تیاره د لوړتیا [د ء شاء د نمونځ د مهال] پر وړاندې راغلی دی: « أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ... » [اسراء ۷۸ (۱۷:۷۸)]

دوه نور موردونه د هاغو سوځوونکو، ټینگو او ناولو اوبو په اړه دي چې دوزخ وال یې څښي. په دې مورد کې هم د ټینګوالي، نغبتوالي، تیاره او تتوالي مفهوم پکې څرګند دی: «لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا». [نبا ۲۴ (۷۸:۲۴)] او هم «هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ» [ص ۵۷ (۳۸:۵۷)]. خپره تیاره یو انځور دی د راز راز مجازي او تګو تورو ظلماتي تیارو څخه لکه: شرک، کفر، جهل، ځور، خشم، حرص او طمع او د نفس هوا او نورې غوښتنې چې پیغمبرانو دنده درلوده خلک الهي هدايت ته د رڼا او نور پر لور رهبري کړي [بقره ۲۵۷ (۲:۲۵۷)، مائده ۱۶ (۵:۱۶)، ابراهيم ۱ (۱۴:۱) او ۵ (۱۴:۵)، احزاب ۳۳ (۳۳:۳۳)، حدید ۹ (۵۷:۹)، طلاق ۱۱ (۶۵:۱۱)].

۵- د «إِذَا وَقَبَ» وصف د تیاره داخلېدل او برلاسی دی او د نور د هرې دريځې بندېدل دي. «وقوب» په لغت کې د ننوتو معنا لري؛ په تیره کې سوړې ته هم چې اوبه پکې ننوزي «وقبه» ویل کېږي. دا ددې کلیمې اصلي معنا ده، خو په مجازي حالتونو کې، د انسان پر عقل او ایمان د هغه د نفساني تیارو برلاسی، یا پر ټولنه د ظلم او ځور او جهل تسلط د «عَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» له مصادیقو ګڼل کېږي.

۶- له غوتو [عُقَد] څخه مطلب ظاهراً هماغه د ستونزو، مشکلاتو او اختلافونو غوته ده چې د بنځې او مېړه یا خلکو تر منځ له یو بل سره مخې ته راځي او ځنې کسان د هغوی د پرانېستلو او په ټولنه کې د سولې او پخلاينې د رامنځته کولو پر حای د هغوی اور ته په پوکي ورکولو او تازه کولو هغه «شعله ور» کوي او د غوتو د ړندولو په توسه دښمنۍ لا ژوروي.

۷- ویل کېږي چې د نفاسات مؤنث ذکریدل د کوډګرو بنځو د حضور او د هاغې واقعیت له لامله دی چې د جاهلیت وګړو د بنځې مېړه په اختلاف یا بد خوندو پېښو کې ټوټکو، طاس، طلسم او روحي تلقیناتو ته پناه وړله، په دې بڼه کې د «عُقَد» معنا د روزگار غوتې او بندیزونه ګڼل کېږي؛ خو اوس هم زموږ په روزگار کې ساده لوحی خلک د خپل ژوند د ناسميو د غوتو خلاصولو لپاره، د کار او زحمت او هڅو او پر رب

الفلق خدای د توکل پر خای، د جمکران په شاه کې په عریضو اچولو، د «اعتصام بحبل الله» پر خای، پر ضریح او قبر د قفلونه تړلو، د خدای تعالی د اولیاء د الگو نیولو او د هغوی د توحید څخه د پلینو پر خای، له طلا او نقرې او هندارو او مرمرو له ډبرو سره د هغوی د قبرونو په سینگارولو او له خپله ځانه بیلو موهوماتو ته ترغیب کوي؟ او د پیر او میر په لمنو پورې ځانونه نښلوي او دم او تعویذ او ټوټکې ترې اخلي. همدوی زموږ په روزگار کې « نَفَاثَاتِ فِي الْعَقَدِ » دي.

خو که عقّد، ایماني او عقیدتي غوټي وگڼو، د ځینو بنحو نقش ته یا د هغوی د جاذبې لېوالتیا ته، د جدي هوډ او تصمیمونو او ارادو په سستېدو کې، یوه لطیفه استعاره ای تشبیه ده. په قرآن کې یې هم د ابی لهب د مېرمنې له اور راوړنې څخه په هاغه فتنه کې چې رامنځته کړې یې وه، یادونه کړې ده [د تبت سورة]. په هر حال کې دا مشابه تعبیر هر ډول شبهه انگیز تبلیغ او تلقین نغاري. عزم او اراده او قصد او همتونه د داسې لاملونو په توسه سستېږي چې د ورځې د تصمیمونو په هېرولو کې د شپې له نقش سره د تشبیه وړ وي. دا پخه خبره د خبرو د استاد، حضرت علي^(ع) ده: «عزیمه او ولیمه [جدي کار او د تورې لیکي والا آس څرونه] له یو بل سره نه یو خای کېږي او ډېر داسې چې نوم [خوب] د یوم عزم له زړه وباسي او تیاره چې د همت وېښتیا محو کوي» [۲۴۱ خطبه]

د فلق سورة د ټولو [۱ - ۵] آیتونو بشپړه تشریح:

د قرآن د پای سورتونه لکه څنگه چې مخکې مو ورته اشاره کړې له «قل» سره پیل کېږي. موږ پوهېږو، په قرآن کې پنځه سورتونه داسې دي چې د «قل» له کلیمې یا فعل سره پیل کېږي. د پای «خلو رقل» سورتونه او د «جن» سورة. دا سورة [الفلق] هم ددې ډلې د نورو په څېر د «قُل» له فرمان سره پیل کېږي: **قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ.**

د قُل امر، په دې سورة او ورپسې سورة کې - لکه د «الکافرون» او «اخلاص» په سورتونو کې او د «قُل» د نورو امرونو په څېر چې په قرآن کې ډېر زیات راغلي؛ هغه فرمانونه دي چې د خدای تعالی له لورې پیغمبر ته د نبوت د مقام په عنوان چې باید نورو ته اعلام شي ورکړل شوي، او نور باید د فرمان د مضمون په اړه پوه شي او له پوهېدو سره سم له هغه پیروي او پلینو وکړي.

دا فرمان چې: ووايه پناه وړم د فلق ربّ ته، د هاغو خلکو په مقابل کې د څرگند فکري او عملي دريځ اعلامول دي چې شرک وهلي او په خرافاتو ککړ دي او د پېښو، ناروغيو او د ژوند د ناسميو پر وړاندې بُتانو، کاهنانو، ساحرانو، کوډگرو، طلسم او جادو او د ثروت او قدرت اربابانو ته پناه وړي، او که له دې پرته وای، څه اړتيا وه چې پالونکي څښتن ته اړیکه او استعاذه په څرگنده توگه اعلام شي؟ [د الله پر ځای] د رب نوم ته پناه وړل هم د پالونکي څښتن، د روزونکې، پالونکي، مدیریت او د کارسازۍ نقش ته نغوته لري.

د نبوت له مقام او د قرآن له ابدی فرمانونو سره مناسب نه دي چې وویل شي دا اوامر دې د پیغمبر اکرم^(ص) د خصوصي ژوند په اړه وي یا دا چې د ذکر او ورد تش کوم دستور دې وي چې یوازې په ژبه ذکر شي. دا چې وايي: «قُل» ووايه؛ په واقعیت کې ځانته او نورو ته یو ډول تلقین دی دا د «قُل» فرمان، په قرآن کې ۲۳۲ ځلې تکرار شوی دی. او دا پخپله ددې دلیل دی چې قرآن د پیغمبر^(ص) کلام نه، بلکې د خدای تعالی کلام دی.

ځکه که د پیغمبر خبره او وینا وای، یا یوازې پیغمبر ته وینا وای، پخپله یې خپل ځان ته نه ویلې؛ ووايه، که څوک له تاسو وغواړي چې یو مطلب پلانکي سړي ته وواياست، آیا تاسو کله چې غواړئ هغه ته وواياست لومړی خپل ځان ته وایاست «ووايه»؟ تاسو خو د «ووايه» فرمان او خطاب، نور د لفظ په توگه نه لېږدوئ، بلکې عملاً یې سر ته رسوئ. د قرآن آیتونه د الهي کلام په توگه، د حضرت رسول اکرم^(ص) دنده وه لکه څنگه چې ورته نازل شوي د امانت په توگه خلکو ته ولېږدوي، نو ځکه حضرت رسول ته چې د «قُل» په بڼه کوم امر شوی دی د «قُل» لفظ هم له آیتونو سره سم لېږدوي، او له دې جوته پري چې قرآن الهي کلام دی.

پالونکي څښتن [رب] ته پناه وړل

د قرآن د پای دوه سورتونه پیغمبر اکرم^(ص) ته د: «قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ...» له فرمان سره پیل کېږي. د داسې کلام ویل نه یوازې د یو شخص خپل نفس ته تلقین

دی، بلکې د مشرکینو پر وړاندې د خبر اعلام او د یو څرگند دریځ نېول دي، چه مشرکینو د مصیبت او تنگلاسی پر مهال «جن» ته پناه وړله او ناپېدا او نامعلوم ځواکونه یې د شرونو دفع کوونکي انگېرل.

«وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا.» [جن ۶: ۷۲] «او [دا چې] له انس [= پیژندل شو] ځېنو وگړو له جن [= پردیو یا موهوم او خیالي موجوداتو] ځېنو وگړو ته پناه وروړله نو [دې توهماتو] یې [په جهل او خرافاتو کې] د هغوی سرغاړي ورزباتوله.»

د «عوذ» معنا د چا په حریم کې ننوتل، او استعاذه د پناه‌ندګۍ غوښتنه او د اَعُوذُ ویل، د هغې خبر او اعلام دی.

«أَعُوذُ»: پناه وړم. متوسل کېږم. نو «اعوذ» له شر او زیانه د پناه اخیستلو اعلامول دي چې د هر انسان د اعتقاد او نړۍ لید پر بنسټ توپيري او مختلف ایښودنځایونه او پناه ځایونه مومي، مشرکانو سره له دې چې پر الله ایمان درلود، د انسانانو د عالم په نسبت یې د هغه ربوبیت، پرښتو، [پیریانو او ناپېژندل شوو ځواکونو] ته سپارل شوی انگېره، په ستونزو او مصیبتونو کې به یې هغوی ته پناه وړله او عملاً هغوی یې خپل «رب» [ارباب] انگېرل، خو په دې سوره کې پیغمبر ته فرمان ورکول کېږي؛ ددې لپاره چې له ستونزو او نارسو څخه د ژغورنې او نجات رڼا او نور ته ورسېږي؛ باید «ربُّ الفلق» ته پناه‌نده شي چې د ټولو پدیدو او ښکارندو پالونکی څښتن او د هرې تیاره کوونکې پردې او پوښ څیرې کوونکی او لېرې کوونکی دی. داسې پردی، پوښونه او خنډونه چې د پدیدو او ښکارندو له ښکاره کېدو، څرگندېدو، لوړېدو او ودې او کمال څخه مخنیوی کوي.

په قرآنکریم کې یې ۷ ځلې د انسان له پناه وړلو څخه د «رب» نېک نوم ته له توسل سره، ۷ ځلې د «الله» جلاله نوم ته له توسل سره او یو ځل یې د «رحمن» نېک نوم ته له توسل سره یادونه کړې ده.

د رب له نوم سره ۷ حَلِي تَوسل له لاندینيو آیتونو څخه عبارت دي:

۱ - «قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ...» [هود ۴۷ (۱۱:۴۷)]

«[نوح] وویل: پالونکی څښتنه؛ تا ته پناه دروړم، له دې چې، [يو ځل بيا] له تا

د هاغه څيز غوښتنه وکړم چې پرې نه پوهېږم...»

۲ - «وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ.» [مؤمنون ۹۷ (۲۳:۹۷)].

«او [پر تعصب او خشم او خشونت د برلاسی لپاره] ووايه: پالونکی څښتنه؛

زه د شيطانانو [= شيطان صفت وگړي يا شيطاني خيالونه] له عيب پلټنې او

نفرت اچونې څخه تاته پناه دروړم.»

۳ - «وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ» [مؤمنون ۹۸ (۲۳:۹۸)]. «او تاته پناه دروړم،

پالونکی څښتنه؛ له دې چې [شيطاني فکرونه يا وگړي] پر ما حضور ومومي

[= دهغوی له پارونې او وسوسو سره مخامخ شم].»

۴ - «وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ»

[غافر ۲۷ (۴۰:۲۷)]. «او موسی [ددې گواښنې په ځواب کې] وویل: په جوتنه توگه

زه د هر هغه متکبر له شره چې د حساب پر ورځ ايمان نلري، خپل پالونکي

څښتن ته او ستاسو پالونکي څښتن ته [چې باور پرې نلري]، پناه وړم.»

۵ - «وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ» [دخان ۲۰ (۴۴:۲۰)]. «او [هغه ته چې]

زما پالونکی څښتن او ستاسو پالونکی څښتن دی پناه وروړم، که تاسو غوښتي

وي ما [له خشونت سره] وشړئ.»

۶ - «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ.» [فلق ۱ (۱۱۳:۱)]. «ووايه: [زه د مشرکينو پر خلاف] د

سباوون پالونکي څښتن ته پناه وړم. [= هغه چې خپره شوې تياره يې څيرې کړې].»

۷ - «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ» [ناس ۱ (۱۱۴:۱)]. «ووايه: د خلکو رب [پالونکي

څښتن] ته پناه وړم [= د هغوی حقيقي ارباب او د اختيار خاوند].»

او ۷ حَلِي د «الله» له نوم سره د توسل آیتونه عبارت دي له:

۱ - «...قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ» [بقره ۶۷ (۲:۶۷)]. «...[موسی]

وویل: زه الله ته پناه وړم له دې چې له جاهلانو اوسم!.»

۲ - «وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ.»
 [اعراف ۲۰۰ (۷:۲۰۰)]. «او هر مهال چې [له جاهلانو سره په مقابله کې] شیطاني
 لمسونه [د ورته مقابلې په توګه] پر تا غلبه وکړي، نو الله ته پناه یوسه چې بېشکه
 هغه پوه اورېدونکی دی.»

۳ - «... قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ ...» [يوسف ۲۳ (۱۲:۲۳)].
 «... [يوسف ورته] وويل: پناه پر الله! په حقيقت کې هغه [= ستا ميره] خو زما
 ارباب دی او زما مقام او موقعیت يې ډېر ښه ساتلی دی...»

۴ - «قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذًا لظَالِمُونَ»
 [يوسف ۷۹ (۱۲:۷۹)]. «[يوسف] وويل: الله ته پناه [وړم]، که له هغه پرته بل
 څوک، چې خپل توکی [زرین کتوري] مو ورسره موندلی، ونيسو؛ نو په دې
 صورت کې به هر ورو له ظالمانو يو.»

۵ - «فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» [نحل ۹۸ (۱۶:۹۸)].
 «نو هر مهال چې قرآن ولولې، [د حق له رحمته] له رتل شوي شيطان [د وسوسو
 له شر] څخه الله ته پناه یوسه.»

۶ - «... فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ» [غافر ۵۶ (۴۰:۵۶)]. «...نو [د هغوی
 له شره] الله ته پناه یوسه چې هغه ښه اورېدونکی، ښه لیدونکی دی.»

۷ - «وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»
 [فصلت ۳۶ (۴۱:۳۶)]. «او هر مهال چې د شيطان له لورې کومې لمسونې پر تا
 غلبه وکړه، نو الله ته پناه یوسه چې بېشکه هغه پوه اورېدونکی دی [تا به پر نفس
 په برلاسی کې ټيکاو کړي].»

او يو ځل د رحمان له نوم سره توسل د مريم سورة ۱۸ آية کې دی.
 «قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا» [مريم ۱۸ (۱۹:۱۸)]. مريم وويل:
 زه له تا رحمان [خدای] ته پناه وړم، که پرهېزگار يې [له ما لېرې شه].

چې په دې آيتونو کې ډېری يې د شيطان له شره او د هغه له وسوسو پناه
 وړل دي [آل عمران ۳۶ (۳:۳۶)]، [اعراف ۲۰۰ (۷:۲۰۰)]، [نحل ۹۸ (۱۶:۹۸)]،

[مؤمنون ۹۸ (۲۳:۹۸)]، [فصلت ۳۶ (۴۱:۳۶)]. د دې شرونو سرچینه کله خارجي وي، لکه فرعونان او مستکبرين [غافر ۲۷ (۴۰:۲۷) او ۵۶]، [دخان ۲۰ (۴۴:۲۰)] او ډیری یې داخلي او له نفساني عارضو څخه وي. په داسې ډول چې خدای تعالی ته د پناه وړولو ډیری اړتیاوې هاغه مهال توصیه شوې دي چې انسانان د خپلو مخالفینو پر وړاندې د عمل شدت او خشونت ته هڅول کېږي او شیطان هغوی غچ، کسات، د بښمنۍ او بښکنځلو ته سموي [اعراف ۲۰۰ (۷:۲۰۰)]. - [مؤمنون ۹۷ (۲۳:۹۷) او ۹۸] - [فصلت ۳۶ (۴۱:۳۶)]. خدای تعالی ته د پناه وړلو له نورو موردونو څخه؛ جهل [بقره ۶۷ (۲:۶۷)] [د عقل پر ځای د احساساتو واکمني]، ناپوهي [هود ۴۷ (۱۱:۴۷)]، د شهوتونو واکمني [یوسف ۲۳ (۱۲:۲۳)] او [مریم ۱۸ (۱۹:۱۸)]، قانون ماتونه [یوسف ۷۹ (۱۲:۷۹)]، د شرک او شیطاني ولایت [غافر ۵۶ (۴۰:۵۶)]. او... دي.

په ټولیزه توګه کومو آیتونو چې په قرآن کریم کې خدای تعالی ته پناه وړل مطرح کړي دي په ډیریو کې یې د شر سرچینه او د پناه وړلو لامل خپله د انسان له نفس او دننیو لاملونو څخه څرک ورکړی دی او دا په ګوته کوي چې د شیطان د لمسونې [او تحریک] اصلي ځمکه [او زمينه] د انسان نفس او د هغه د وجود دننني علتونه دي. سره د دې چې په دې سورت کې په ځانګړې توګه له داسې شرونو نوم اخلي چې خارجي جنبه لري او له هغوی څخه د ژغورنې او نجات لار «**رب الفلق**» ته په پناه وړلو کې څرګندوي.

«فَلَق» [د شفق پر وزن] د «فَلَق» له مادې څخه دی. په اصل کې، د یو څیز د پرانېستلو او بېرته کولو او ځېنې له ځېنو څخه د بېلولو په معنا دی، او لکه څنګه چې د گهیځ د سپېدو د څرګندېدو پر مهال، د شپې توره پرده بېرته کېږي، دا لغت د گهیځ د طلوع په معنا، کارول شوی، لکه څنګه چې «فجر» هم له همدې مناسبتې د گهیځ د طلوع لپاره کارول کېږي.

ګواکې له «فلق» څخه مطلب په دې سورت کې چې له معرفه او معهود «الف» او «لام» سره راغلی دی، همدا د گهیځ فلق به وي چې د شپې پرده د نور له

نيزې سره څيرې کېږي او خندان لمر د افق له منځه سر وهي او ځمکه روښانه کوي. نو دا لفظ د گهيځ د طلوع په معنا کارول شوی دی. ځينو هغه د خلق په معنا، يعنې د جهان ټول مخلوق گڼلی دی. يعنې د هستی له خلق او پنځگړی سره د عدم پرده څيرې شوې ده او د وجود نور ښکاره شوی دی، او هره ورځ، هر ساعت او هره شېبه د هر موجود له خلق کېدو او پنځېدو سره د نېستۍ پرده څيرې کېږي او د هستۍ بڼه ترې سر راوباسي. نو له دې حال سره د فلق معنا د گهيځ د طلوع له مصداق څخه عام تره او ډېره پراخه ده، او د رشد او ودې لپاره د يوې ښکارندې له شاوخوا چې ښکاره کېدو او لوړېدو ته چمتو شوې ده د هرې پردې او پوستکي څېرې کېدل څرگندوي. پر دې بنا خدای تعالی هم «فَالِقُ الْاَصْبَاحِ» دی - [انعام ۹۶ (۶:۹۶)] او هم «فَالِقُ الْحَبِّ وَالْتَّوَي» دی [د داني او زني پرانېستونکی دی] - «إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالْتَّوَي يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ...» [انعام ۹۵ (۶:۹۵)] «بېشکه الله [نه ستاسو خيالي شفيهان] د داني او زري چوونکی دی او له مړي [خاورې له زړه] څخه ژوندي [نباتات] راوباسي او له ژوندي [حيوان يا گياه] څخه مړه [سلولونه] خارجوي. [د] الله [کار] دا ډول دی....».

بنديزونه، خنډونه، نيواکگري او شرونه هم لکه د حبوباتو او مېوه جاتو د پوتکو او زړو په څېر د انسان د نفس د رشد او ودې لپاره لنډمهالي خنډونه او مخ نيوونکي دي. که د «الفلق» الف او لام خاص «فلق» ته اشاره وي، د هغه مشهورې معنا پورې، چې د «سپېدې فلق» دی اړه نيسي. او که اشاره نوع او ډول ته وي هر ډول «فلق» پکې شاملېږي: هاغه وړانگه چې د تياره له بېرته کېدو، او هغه گياه او ځناور چې له ځمکې او کرکيلې او تخم او رحم څخه سر راوباسي، هاغه چينې او اوربستونه چې د غرونو او تپل شوو، پرېږو او نغبتو ورېځو له منځه جاري کېږي او بهيرې، هغه عملونه او کړنې چې له نيتونو او خويونو، او هغه معارف چې له ذهنونو او فکرونو، او کوم صورتونو

چې د مادې او عناصرو له ترکیبه، او یا وجود چې له نشته، شته کېږي او څرگندېږي، د فلق مثالونه گڼل کېږي. الفلق ته د رب د نوم اضافت، د داسې یو پراخ او خپور ربوبیت څرگندونه کوي چې پرله پسې په جهان کې د راز راز طبقو، پوتکو او پردو لاندې، هر موجود پالي او کله چې ظهور او څرگندېدو ته چمتو شو ټولې پردې، پوتکي او خنډونه بېرته او لېرې کوي او هغوی بنکاره کوي. او هر هغه خیز چې د پردې او پوتکي له کبله ناڅرگند دی، پردې چوي او فلق بڼه نیسي.

دا خنډونه چې کېدی شي خارجي او عارضي وي [لکه د چاپیریال لاملونه، مستکبرین او ظالمان] یا کېدی شي داخلي او ذاتي وي [لکه نفساني وسوسې او شیطاني تحریکونه]، چې لېرې کېدل یې د «رب» له ځواک او مرستې پرته شونې نه دي ځکه چې پالونکی څښتن د هرې خنډیزې او مزاحمې پوستې او پوتکي بېرته کوونکی دی [ربُّ الْفَلَق]. پر دې بنا هاغه پیغمبر چې د رسالت په ابلاغ او د اسلام د توحیدي نهضت پر مخ بېولو کې د جهل او ځور له پردو او پوښونو او د مشرکینو له خرافاتو سره مخامخ دی، باید همداسې پالونکي څښتن ته پناه وړونکی شي: [قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ].

د قرآن د پای دې دوو سورتونو ته «مُعَوِّذَتَيْنِ» هم وایي. یعنې دوه داسې سورتونه چې د هغوی په پیل کې د أَعُوذُ جمله راغلي ده؛ «عَوِذٌ» یعنې پناه وړل. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ. هر دواړه خدای ته پناه وړل دي. هغه څوک چې قرآن ختموي او دا ټولگه زده کوي، کله چې غواړي دا کتاب بند کړي، د هاغه څه د ساتنې لپاره چې زده کړې یې دي خدای ته پناه وړي. له څه؟ د هاغو څیزونو له شره چې له قرآنه د زده کړل شوو څیزونو مخالف دي. ځکه چې د قرآن له ختم وروسته، په واقعیت کې هغه ته یو لږ حقیقتونه زده او څرگند شوي دي، چې اوس د هاغه څه له شره چې د ددې حقیقتونو مقابل، مخالف او متضاد دي باید خدای تعالی ته پناه یوړل شي. أَعُوذُ - چې د «استعاذه» کلیمه له هغه سره هم رېښه ده - یعنې له هر خطر

خدای ته پناه وړم. او انسان تل له خطر د خُواک خاوند ته پناه وړي؛ لکه د کوچني ماشوم په خپر چې د مور غېږې ته پناه وړي. او دا یو واقعیت دی.

شرونه او د هغوی نسبت او تړاو:

مور پوهیږو چې دنیا زموږ له میل او لېوالتیا سره سمه نه چلیږي او هیڅ موجود هم له مخالف، متضاد او دښمن پرته نشته؛ هر یو موجود یو دښمن لري. حتا شنېلي او گیاه گانې هم دښمن لري. گیاه د ژوو په توسه خوړل کېږي. د انسان حکم هم همداسې دی. په دنیا کې د هر موجود لپاره یو لږ خنډونه، موانع او مزاحمتونه، د هغه په دننه او بیرون کې، شتون لري. پر دې بنا باید له دې خیزونو څخه خدای تعالی ته پناه یوړل شي.

دا وروستي دوه سورتونه هاغه شرونه او خنډونه بیانوي چې باید له هغوی د عالمیانو پالونکي څښتن ته پناه یوړل شي. د «فلق» په سوره کې د انسان له وجوده بیرون شرونه بیان شوي دي، او د «ناس» په سوره کې د انسان د وجود دننني شرونه او هاغه څه چې زموږ نفس ته اړوند دي، یا دا چې ځمکه او ډگر یې زموږ په دننه کې شته دی؛ یعنې تر هاغې چې هاغه زمينه او وړتیا او استعداد ونلرو، دا شر په مور کې اغېز نه پرېږدي. پر دې بنا، دا دوه سورتونه د شرونو دوه ډلې او بندلونه څرگندوي.

د قرآن د نزول په زمانه کې به مشرکینو معمولاً خپلو بُتانو ته پناه وړله. او دا بُتان یې د پرښتو او په جهان کې د نورو اغېزناکو خُواکونو سمبولونه گڼل. البته خدای تعالی یې منه - چې مخکې مو په دې اړه تفصیلي خبره کړې - خو ویل یې خدای تعالی «رب الارباب» او د پرښتو پنځگر او خالق دی او یوازې له پرښتو سره سروکار لري او له مور سره نیغ په نیغه او مستقیمه اړیکه او تړاو نلري او مور باید همدې بُتانو ته، چې لاسرسی ورته لرو، پناه یوسو؛ دوی د الله په نزد زموږ واسطې او شفیعان دي. پر دې بنا قرباني به یې هم بُت ته کوله. که کله به وچکالي کېدله، او یا که کوم ستر مصیبت او وبا راتله،

او په همدې ډول هر څه به چې پېښېدل، خپلو بُتانو ته به يې، چې د پرېستو سمبولونه يې گڼل، پناه وړله. په دې دوو سورتونو کې غواړي ووايي چې هيڅوک د پناه وړلو او پناه غوښتلو وړ نه دی پرته له «رب الارباب» څخه. «رب»، لکه څنگه چې مخکې مو وويل همدا د ارباب معنا لري - دا کليمه په پښتو کې هم د ارباب په بڼه کارول کېږي.

ارباب يعنې د اختيار خاوند، چې په انگلېسي کې ورته «Senior»، «Lord» وايي، يعنې هاغه څوک چې جهان اداره کوي. خو «رب» له «اله»، او «ربوبيت» له «الوهيت» سره توپير لري. د شيطان له شره پناه وړل عمدتاً «ربوبيت» ته حق دی. مخکې مو وويل چې په قرآنکريم کې، اوه حَلې «رب» ته له پناه وړلو خبره شوې او اوه حَلې پناه وړل «الله» ته او يو حَل هم «رحمان» ته. په قرآن کريم کې، خداى تعالى ته پناه وړل عمدتاً د شيطان له شره دي. بايد پوه شو چې انسان له دوو ځواکونو سره مخامخ دی:

رحماني ځواک او د هغه متضاد ځواک چې شيطاني ځواک دی - «شيطان» چې په هره معنا ونيسو - په هر حال کې هم د يوې منفي جاذبې ځواک او هم د يوې مثبتې جاذبې ځواک په دنيا کې شتون لري. ځېنې کسان چې کېدى شي شيطان و نه مني او دا ديني باور ورته د منلو وړ نه وي، خو هيڅوک نشي کولى له دې انکار وکړي چې انسان د دوو ځواکونو او دوو کشونو تر اغيز لاندې واقع دی. په دنيا کې هيڅ ځای او هيڅ مهال داسې نه شته چې ټول وگړي يې له استثنا پرته بڼه يا بد وي.

ټول دا مني چې په هر حال کې انسان د دوو ځواکونو په نښه کې واقع دی؛ دوه جاذبې دي چې هره يوه هغه خپلې لور ته کشوي. له دې هيڅوک هم انکار نشي کولى. د لفظ او نوم پر سر يې هم بحث نه کوو؛ هر نوم چې غواړي پرې کېږدي؛ شيطان پرې نوم ږدي يا ديو. يا کوم بل هر نوم چې پرې ږدي يا اصلاً نوم پرې نه ږدي، خو دا واقعيت شتون لري او انکار ترې نشي کېدى.

لومړنۍ موضوع چې بايد له هغه «**رب الفلق**» ته پناه يوړل شي، هاغه شرّ دی چې له هاغه څه څخه راولاړېږي، چې خدای تعالی پنځولي او خلق کړي دي [من شرّ ما خلق]. دلته پوښتنه مطرح کېږي چې مگر سبحان خدای ته چې د خیر او رحمت لامل، آره او موندې دی، څنگه کېدی شي د شر پنځونه ورته نسبت ورکړل شي او آیا هغه پخپله د شر د دفع کولو ځواک نلري؟ ددې پوښتنې ځواب دادی چې په پورتنی آیت کې یې شر له خلق څخه گڼلی [من شرّ ما خلق] نه له خالق، چې هغه د خیر بنسټ او لامل دی. یعنې ددې مفهوم دا نه دی چې الهي پنځونه او خلق کول په خپل ذات کې کوم شرّ ولري؛ ځکه چې پنځونه او خلق کول، همدا ایجاد او رامنځته کول دي، او ایجاد او وجود محض خیر دی، قرآن وايي: «**الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ...**» [سجده ۷: (۳۲)]. «هماغه خدای چې هر څه یې پنځولي، ښه یې پنځولي...». بلکې شر هاغه مهال پیدا کېږي چې مخلوقات د خلقت له قوانینو منحرف شي او له ټاکل شوې تگلارې بېل شي، د بېلگې په توگه: د حیواناتو نښې او غاښونه د هغوی لپاره دفاعي وسیله ده، چې د خپلو دښمنانو په مقابل کې یې کاروي، لکه د هاغې وسلې په څېر چې مور د دښمنانو په مقابل کې ترې استفاده کوو، که دا وسله پر ځای وکارول شي، خیر دی، خو که بېځایه او د دوست په مقابل کې مصرف شي، شرّ دی، همدا راز که د اتوم انرژي د برېښنا د تولید لپاره وکارول شي خیر دی او که د بیم د تولید لپاره وکارول شي شرّ دی.

«**شَرٌّ**»: یعنې بلا او بدې. «**شَرٌّ مَا...**»: «**مَا**» ته د «**شَرٌّ**» په اضافه کې دا اشاره ده چې پالونکي څښتن انسان پر دې پوه کړی هر شرّ چې له مخلوقه ولاړ او صادرېږي، هماغه مخلوق ته نسبت او تړاو لري. محض او مطلق شر شتون نه لري، خیر او شر اصولاً نسبي او لنډمهالې چارې دي چې له عالمه خارج کوم واقعیت نه لري او د هر موجود د شرایطو او اوضاعو پر حساب تغیر کوي، هغه څه چې تاته شرّ دی، د بل موجود په نسبت خیر دی. لکه لپوه د پسه له

نظره یو ظالم او تېرېگر ژوی دی نو پر دې بنا ليوه پسه ته «شر» دی، په داسې حال کې چې د پسه دارنه د لېوه طبيعي اړتیا ده او د هغه لپاره «خیر» گڼل کېږي. نو لېوه پخپله شر نه دی بلکې د هغه شر د پسه په نسبت برسېره کېږي [مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ]. همدا راز باد او باران، واوره او ساړه چې د طبیعت د ژوند اړینتیا او له یوې مخې «خیر» دی، شونی دی د هاغه چا لپاره چې سرپناه او بسيا اغوستن ونلري «شر» وگڼل شي.

ټوپک یوه دفاعي وسیله ده؛ د ظالم او سړیخور دښمن پر لور د نښې نېول یې خیر، او د دوست یا بېگناه انسان پر لور نېول یې شر دی. الله هر څیز د یو کار، یو مصلحت او په جهان کې د تعادل لپاره پنځولی دی چې ډېری د هغوی د پیدایښت حکمت او فلسفه زموږ له سترگو پټه او پناه ده. که د یوې شېبې لپاره ټولې هاغه چارې چې موږ یې شر انگېرو په خپل ذهن کې تېرې کړو خیر کېږو چې هغوی ټول زموږ د وضعیت په نسبت شر برېښي خو ذاتاً شر نه دي، ان تر دې چې د ژوند په مختلفو پېرونو کې هم له هغوی د ځېنو خیر او شروالی د ژوند د متغیرو سني حالتونو تابع دي. لکه د کوچنیانو په چارو کې د مور او پلار تلپاتې دخالت، مراقبت او څارنه چې «خیر» دی خو له بلوغ او ځوانۍ وروسته د هغې افراطي ادامه او غځونه د هغوی پر نفس د اعتماد او وېسا د پرې کونې [«شر»] موجب او لامل کېږي.

ځېنې شرکي فکري مکتبونه، د جهان لپاره په دوه گونیتوب او ثنویت قائل شوي دي او شیطان ته د شرونو له نسبت ورکولو سره، په هستۍ کې د هغه لپاره ځانگړی، مستقل او ذاتي موقعیت قائل شوي دي. په داسې حال کې چې په اسلام کې یې خدای تعالی د شیطان خالق، او د یو ټاکلي وخت لپاره د بندگانو د ابتلاء او ازمېښت په موخه د لارورکو د تېراپستني لپاره، هغه ته مهلت ورکوونکی، معرفي کړی دی. نو امتحان او ازمېښت [هر ډول یې] که له یو لور سخت او ستونزمن دی، ډېر زیار غواړي او ظاهراً شر دی، په واقعیت کې له بل لور یو «خیر» هم دی چې کېدی شي د آرام غوښتنې له اړخه شر

وېرېښي. مصیبتونه، مزاحمتونه او کړاوونه چې پر مؤمنینو راځي، او همدا راز د متجاوزینو پر وړاندې مقابلي او مبارزې، سره ددې چې شر او ناسمې او کرکجنې ښکاري، خو دا د مجاهدو او مؤحدو مؤمنینو د پیدایښت او ټپکو او لپاره یو امتحان او ازمېښت دی او له دې لیده خیر گڼل کېږي. نو د چارو د خپر یا شر لیدل د انسان د کتنې په زاويې یا لیدگوت پورې تړاو لري.

که خدای تعالی «**رب العالمین**» وگڼي او ټولې نېکې او بدې پېښې او واقعي د هغه له مشیت او ارادې څخه راولاړې وگڼي، د مصیبتونو او کړاوونو پر څپو سپاره شوي، د پېښو توپان د خپل وجود د کښتۍ لپاره ازمېښت او ابتلاء تلقي کوي او کوښښ کوي له صبر [د څپو پر وړاندې مقاومت او ټپکاو] او شکر [د باد له ځواک او اسانتیاو څخه له برخمن کېدلو] سره خپل حرکت د ژغورنې او بريالیتوب د ساحل پر لور پر نیغې او مستقیمې لارلیکې وغځوي او مخالف خنډیز او ماتوونکی باد [شر] له هاغه تغیر او انعطاف سره تجزیه کړي، چې له توپان سره د بادوان په مخامخ کېدو او د واگو له تاوېدو سره یې، په زاویه کې رامنځته کوي، او هره «برخه» یې خپلې گټې [خیر] ته را اړوي.

خدای تعالی البته **شر** نه پنځوي، خو د چارو د نسبي والي له لامله، کوم څیز چې په اصل کې خیر دی، کیدی شي د شر موجب هم وگرځي؛ لکه لیوه د پسه لپاره؛ اور د درمند لپاره. دنیا د تضاد او تزامم ځای دی او د بقاء او روزی د لټې د هڅو په پایله کې رشد او کمال حاصلېږي. د دارونکو لپاره منگولې او غابښونه د هغوی د ژوند ضرورت دی او هم د هغوی د ښکار لپاره په ورته توگه اړین دي! چې د بقاء په کړلېږونو کې چټک او چالاک شي.

په دې حقیقت له پوهېدو سره چې د پالونکي څښتن له ارادې او د چارو له عالمه کوم شر نه پورته کېږي، او کوم شرونه چې په عالم کې واقع کېږي پخپله د انسانانو له کړونو او د موجوداتو له غریزو او د طبیعت له فعل او انفعالاتو څخه راولاړېږي، انسان ته داسې یو لیدلوری ورکوي چې نه نهیلي او

ناشکری شي، او نه د جهان د تحولاتو لپاره د دوه گوني منشأ په توگه قایل شي. په دې صورت کې هغه د خسرو هر کار شیرین گڼي.

د نړۍ بنکارندو او د عالم پېښو ته دا ډول لید، یو ربوبي لید دی، چې شر د رشد، ودې او تربیت د وسیلې په توگه ویني او په هر حای کې د «رب» د تدبیر لاس ویني، چې له خیر او حکمت پرته، له هغه نور څه نه راتوکېږي. خو که انسان په پېښو کې ایسار او محکوم شي او د مصیبتونو لپاره ربوبي منشأ او مصدر ونمومي، خپل حان د هغوی د موجونو پر وړاندې بایلي او هلاکېږي. له دې تنگ نظری او لنډ وینې څخه د نجات لار، هماغه پر ربوبیت د ایمان په هدایت بشونکو انوارو کې د «رب» حریم ته پناه وړل دي. چې په دې حالت کې، د نهیلی، بې پروایۍ او بې زړه توب پر حای، هغه په هره پېښه او مصیبت کې د خیر، کمال، نیکمرغۍ او بشپړتیا لپاره ځمکه او اساس ویني، او له پراخې سېنې او نه تصور کېدونکي سخاوت او وړتیا سره، هغه لیوال دی چې د هر هغه ستر او جدي مسؤلیت د هرکلي پر لور وځلي، چې خدای تعالی ټاکلی او مقدر کړی دی!

منفعل او اغېزمن شوی انسان د ناپوهۍ او نادانۍ له مخې داسې یو څیز مکروه، ناوړ او ناسم گڼي چې هغه په حقیقت کې د هغه لپاره «خیر» دی او پر هاغه څه پورې زړه تړي چې د هغه لپاره «شر» دی «...وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ.» [بقره ۲۱۶ (۲:۲۱۶)] «...او بنایي یو څیز بد وگڼئ خو په هغه کې ستاسو خیر وي او بنایي یو څیز تاسو خوښ کړئ چې ستاسو په ضرر دی او [ستاسو پر واقعي مصلحت یوازې] خدای پوهیږي او تاسو نه پوهیږئ.»

بخيلي او له انفاقه امساک او سختي د خپل ژوند د مصلحت او «خیر» په توگه انگیري، په داسې حال چې دا د هغه لپاره جوت شر دی «وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ...» [آل عمران ۱۸۰ (۳:۱۸۰)] «او هغه کسان چې د الله له فضله ورکړې شتمنی کې

بُخل کوي، نه دې گني چې دا [جمع کول] د هغوی لپاره خیر دی، بلکې [د مال اسیر کېدل او تړاو] د هغوی لپاره شر دی...».

د خپلې بېرې او د دنيائي بېرې ناک لید له مخې که څه هم د «خیر» غوښتنه کوي د نادانۍ او ناپوهۍ له کبله د «شر» غوښتونکی شي «وَيَدْعُ الْإِنْسَانَ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا» [اسراء ۱۱ (۱۷:۱۱)]. «انسان [په ناپوهۍ کې د دنيائي لند وینۍ له لامله په ناغوښتي توگه] شر ته بلنه ورکوي، په داسې ډول چې گواکې خیر غواړي او انسان ذاتاً بیرندی دی...».

خو کوم مهال چې په شر کې ونښلي له یو مخې خپل ځان بایلي او نهیلی کېږي. «...وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يُوسًا» [اسراء ۸۳ (۱۷:۸۳)] «...او هر کله چې ډېره لږه سختي هغه ته ورسېږي [د صبر او توکل پر ځای] په بشپړه توگه نهیلی کېږي».

داسې انسان خیر او شر ته ذاتي استقلال او اصالت ورکوي، په داسې حال کې چې دواړه چارې [خیر او شر دواړه] نسبي او د خدای تعالی په مشیت پورې تړاو لري او ټول انسانان د خپل ځان پر لور د راستنېدو په لارلیکه کې په دا ډول یوه «فتنه» او ازمېښت کې مبتلاء کوي: «...وَ نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ» [انبیاء ۳۵ (۲۱:۳۵)]. «...او موږ تاسو [د ژوند په موده کې] له شر او خیر [له پېښو] سره ازمېښو او [په پای کې] زموږ لور ته راستنول کېږئ».

د شرونو ډولونه

لکه څنگه چې مخکې مو وویل، شر دوه ډوله دی چې یو خارجي او بل داخلي دی. یو زموږ له نفسه بیرون دی او بل زموږ په نفس کې دننه دی. د «فلق» په سوره کې، له هاغو شرونو څخه چې زموږ له نفسه بیرون دي خدای تعالی ته پناه وړو. «فلق» یعنې؛ چاودېدل [سپېده چاود]، خپرې کېدل؛ خو هاغه چاودېدل چې د یو څیز د ودې، رشد او غورېدا لامل کېږي. د بېلگې په توگه د چرگې هگۍ په پام کې ونیسئ: دا د هگۍ پوتکی دی چې چرگورۍ یې په خپل ځان کې ایسار کړی دی. خو همدا چې پوتکی مات

شي [وچوي]، تازه زېږد پیل کېږي. دې ښکارندې ته «فلق» وايي. يعنې د داسې پوټکي چاودېدل چې يو ژوند يې محدود او محبوس کړی دی او د نوې زېږېدنې لپاره خنډ شوی دی. دلته غور کولو ته اړتیا ده چې څنگه کېدی شي دا د چرگې هگۍ چې په پیل کې هيڅ ژوی پکې شتون نلري، د يو لړ تعاملاتو تر نېولو وروسته، هغه نطفه چې اصلاً د ليدو وړ هم نه ده، او ډېره وړه ده، په داسې ډول چې په لومړيو ورځو کې اصلاً پېژندل کېدی هم نشي، ورو ورو په تدريج وده کوي چې په پای کې په چرگورې بدلېږي او په دې بهير کې د هگۍ له دننه سپينو او زېرو تغذيه کوي؛ نو د کوم ځواک او ميکانيزم په توسه چې دا چرگورې، سره له دومره ضعيفوالي، د هگۍ سخت او کلک پوټکي ماتوي او بيرون راوځي، دې ځواک ته «ربّ الفلق» وايي. «ربّ» يعنې يو ځواک، يو ارباب، يو چلوونکی چې دې ټولو تعاملاتو او فعل او انفعالاتو ته تحقق بښي. ځکه چې دا خو پخپله په خپل سر داسې نه دي شوي، بلکې يو ځواک دی چې هغوی يې په دې بڼه واپول. دا خو له پيله داسې نه ول؛ نو، څه پېښېږي چې دا ډول ښکارنده او دا ډول بهير بڼه نيسي او ددې پوټکي له ماتېدو او چاودېدو سره يو ژوند سر را اوچتوي.

د هستۍ ټول جهان همداسې وگنۍ دا چې قرآن وايي خدای تعالی «فَالِقُ **الْاَصْبَاحِ**» دی. يعنې خدای تعالی د صباح [گهيځ، سپيدو] چاودوونکی دی. شپې لکه هماغه د چرگې د هگۍ د پوټکي په څېر، ځمکه په خپل ځان کې نغاړلې ده او ټول ځايونه يې تياره کړي دي؛ خو ورو ورو دا د تيارې پرده خپرې کېږي، چوۍ او اړخ ته ځي او هر څيز روښانه کېږي؛ ورځ يو ځل بېا زېږېږي؛ جهان تازه تولد مومي. نو لکه څنگه چې ومو ويل، خدای تعالی «فَالِقُ **الْاَصْبَاحِ**» دی. «اصباح» يعنې سپېدې. خدای تعالی ورځ زېږوي. يا چې فرمايي: «فَالِقُ **الْحَبِّ وَ النَّوَى**» خدای تعالی د دانې او زني چاودوونکی دی. لکه د غنم دانه چې په ځمکه کې دننه پالل کېږي. که چانه وي ليدلې، آيا باور به وکړي چې دا وړه دانه به په داسې پياوړي وړي تبديله شي

چې مثلاً اوه سوه دانې حاصل ورکړي. یا مثلاً د بادام له دانې یا زني څخه ستره ونه چې سپوری کوي رامنځته شي. بڼه، نو څوک دانه چوئ او د هغه په دننه کې دا بالقوه ځواک اېږدي او ژوند او حرکت پکې رامنځته کوي؟ فرمایي: «رَبِّ الْفَلَقِ». د یو «رَبِّ» ځواک ورته پکار دی، داسې نه ده چې پخپله له ځانه ستر شي او وده وکړي. هو، که په ظاهري سترګه ورته وگورو، وبه وایو چې د طبیعت کار دی؛ د طبیعت په چاپېریال کې دا څیزونه رامنځته کېږي؛ خو قرآن وايي د یو ربوبیت لاس په کار دی چې دا کارونه سمبال کړي؛ د بېلګې په توګه له هګۍ څخه هغه چرګورې راوباسي او د ټولو تخمونو، ټولو زېو او د ټولو دانو له منځه، ددې خاورینې کړې پر مخ، د یو ځواک، یوې ارادې، انرژي او یوه قدرت له اغېزه دې ټولو ته ځان او حرکت وربښي او ژوند رامنځته کوي.

په «نهج البلاغه» کې، حضرت علي (رض) څلور ځلې دا سوګند یاد کړی چې «وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسْمَةَ» [نهج البلاغه ۳ خطبه]. سوګند پر هغه چې دانه یې وچووله. وَبَرَأَ النَّسْمَةَ، «نَسَمَهُ» له «نسيم» سره له یوې مادې او رېښې دی. فرمایي په هغه چا سوګند چې د انسان حیات او نفس یې وپنځوه. هاغه څوک چې ټولې تنګۍ پرانيزي، د ودې او غورېدا له مخې خنډونه لېرې کوي، او د ژوند له نسيم سره، راحت، سوکالي، ژغورنه، رشد او وده رامنځته کوي؟ د «فلق» سوره غواړي همدا ووايي. غواړي بيان کړي چې جهان «فالق» لري. د خدای تعالی له نومونو څخه یو نوم «فالق» دی. «فالق الاصباح»، «فالق الحب»، «فالق النوى».

دا د «فلق» او چاودلو کلیمه، له کومې چې د پنځګرۍ او خلقت د مفهوم متضمنه ده، په عربي ژبه کې د نوې او تازه طرحې په اچولو کې هم کارول کېږي. حافظ وايي:

بيا تا گل برافشانيم و می در ساغر اندازيم

فلک را سقف بشکافيم و طرحی نو دراندازيم

د فلک چوولو او نوې طرحې اچولو ته «فلق» ویل کېږي. البته موخه یې د «چاودون» لغوي معنا نه ده. بلکې تازه ایډیا، بدیع فکر، نوې طرحه وړاندې کول او په لاس ورکول دي؛ او همدا «فلق» دی.

نو، موږ چې کله د خدای تعالی کتاب ختموو او ددې وسلې او پوهې له ځواک سره ژوند ته داخلېږو، خدای تعالی ته پناه وړو، ځکه چې اوس پوهېږو چې هغه کولی شي موږ له ټولو ستونزو، بندونو او خنډونو څخه وژغوري. یوازې هغه زموږ ربّ دی. نو، «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ». یعنې پر دې حقیقت باور کول چې د پالونکي څښتن له ستایننومونو او صفتونو څخه یو هم د بندونو او خنډونو او ټولو هاغو څیزونو لپرې کول دي چې د انسان د ژوند او رشد، ودې او غوړېدا په وړاندې خنډ گرځي. اوس پوهېږو چې یو ځواک چې پر ټولو ځواکونو اوچت او بر دی د جهان د ادارې کار یې په لاس کې دی. دا باور سړي ته ډېر اعتماد او وپسا وربښي؛ په انسان کې ډېر زیات دندنې ځواک رامنځته کوي، که هغه هیله من وي چې یو مطلق قدرت او ځواک شتون لري چې کولی شي انسان هغه ته له هر شر څخه پناه یوسي او خپلې ستونزې، خنډونه او بندیزونه هغه ته په پناه وړلو کې حل کړي.

په دې سوره کې د هغه له لنډیز سره سره، څلور ځلې د «شر» کلیمه کارول شوې ده په داسې حال کې چې د قرآن په اوږدو سورتونو کې په هیڅ یو کې هم له دوو ځلو څخه زیاته داکلیمه نه ده کارول شوې. که پوښتنه مطرح شي چې: د انسان له وجوده خارج له کومو څیزونو خدای تعالی ته پناه وړو؟ ځواب یې په دې سوره کې ورکړل شوی دی چې: له څلورو څیزونو:

لومړنی شر چې په گوته شوی دی هماغه شر دی چې کېدی شي د موقعیت او شرایطو پر حساب له هاغو څیزونو څخه موږ ته راولاړ شي چې خدای تعالی خلق کړي دي. «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ».

لومړی د هر هغه څیز له شره چې هغه پنځولي. [دهر هغه څیز له شره چې خلق کړي یې دي]. په «مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ» کې د «ما» لفظ، پر عمومیت او

شمولیت دلالت لري، او پر هغه د شر اضافه، او د خلق فعل او د هغه نسبت خالق ته، دې موضوع ته نغوته لري چې شر له مخلوق او د کائناتو د موادو او خواکونو له ترکیب او گډونوالي راولاړېږي، نه د امر له عالمه او نه د خالق له فاعلي ارادې څخه. یعنې د خدای تعالی په تخلیق کې هیڅ څیز د شر لپاره نه دی خلق شوی، بلکې دا شرونه یوازې پر مور مخلوق پورې تړاو لري او له مختلفو پېښو څخه د انسان د موندنو او لاسته راوړنو او د هغه په لید او اند پورې اړوند دي او پخپله کوم مستقل عیني وجود نلري.

لکه څنگه چې پورته مو ورته اشاره وکړه؛ که پوښتنه وشي چې آیا خدای تعالی شر هم خلق کوي؟ ځکه چې خدای تعالی خو په خپلو پنځونو کې شر نلري. دا هر څه چې دي د هغه مخلوق دی او د هغه مخلوق هم له خیر پرته نور څه نه دی. په ځواب کې باید وویل شي چې شر یو نسبي چار دی. لکه څنگه چې مخکې مو ورته نغوته کړې؛ د بېلگې په توگه لېوه د پسه لپاره شر دی، او ستر شر هم دی، خو آیا د هستۍ په عالم کې پخپله نفساً او واقعاً هم شر دی؟ نه. خدای تعالی د هغه لپاره هم، لکه د بل هر موجود په څېر، په جهان کې یو نقش ټاکلی دی. په دنیا کې ټول موجودات له یو بله تغذیه کوي. په دنیا کې ټول یو بل خوري. په اوبو، وچه او هوا کې په هر ځای کې همدا ډول دی. د هر موجود لپاره یو دښمن شته چې د هغه لپاره شر دی. خو په ټوله کې، دا ټول اړین دي، او له یو پراخ لید سره که ورته کتنه او پاملرنه وشي، هغوی ټول خیر دي. ټول کائنات لگې دي خپل نقش او رول لوبوي، نو هغوی ټول اړین دي او خیر دي. او هر یو موجود د چاپیریال د تعادل لپاره اړین دی. امتحان د شاگرد لپاره بد او شر دی؛ خو که د ارتقاء او تکامل له لیده ورته ولیدل شي وینو چې خیر دی. که مصیبتونه له یوه لیده شر دی، خو له یو بل لیده خیر گڼل کېږي. د مولوي په وینا:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جدّ

ای عجب من عاشق این هر دو ضد

هر دواړه، هم قهر او هم لطف يې، خير دی. يعنې له يو ليد او منظره ټول يې هر څه يې خير دی. قهر يې هم او لطف يې هم خير دی. او په جهان کې مجرد بڼه والی او شتون نلري، دا ټول نسبي دي. که جهان ته له دې منظره ووينو، هيڅ څيز شرنه دی. شر نسبي دی او مطلق نه دی. تاسو د بېلگې په توگه زلزلي او سيلاو ته او ټولو دې طبيعي آفتونو ته له بلې زاويې ووينئ، وينئ چې دا ټول په واقعيت کې مثبت اړخونه هم لري. که انسان هراړخيز ليدی وي، دا ظاهري شرونه نه وينی، تر ټولو مهم ددې حقيقت پوهېدل دي. په واقعيت کې، کوم شرونه چې په جهان کې شتون لري عارضي دي او له ځينو بنکارندو راولاړېږي چې نشي کېدی هغوی په خپل ذات کې شر وگڼل شي. د بېلگې په توگه د مار لسه شرنه دی، بلکې د هغه دفاعي وسيله ده؛ خو مور غواړو - او اړين هم دي - چې د هغه له شره په امان کې اوسو. مور ته پکار نه دي چې مثلاً پښه پرې کېږدو؛ او دا اړينه ده چې احتياط وکړو او د هغه يا د هر خطرناک او دارونکي حيوان شر مور ته ونرسېږي. نو داسې نه دی چې د مار ذات دې پخپله شر وي، بلکه مار هم د الله تعالی د مخلوق په توگه په طبيعت کې خپل نقش او رول لوبوي.

يو شمېر ډېر څيزونه په دې جهان کې شتون لري چې د هغوی له شره بايد خدای تعالی ته پناه يوسو. زرگونه پېښې شونې دي انسان ته واقع شي: له يو ځايه تېرېږي، نابره يوه ډېره له دېواله راپرېوځي او د هغه سر ماتوي. خو داسې نه ده چې هر وروڼو د ډېرې ذات شر دی. يا کېدی شي په ټولنه کې ځينې پېښې داسې واقع شي چې په نسبي توگه شر وگڼل شي، پرته له دې چې د هغوی اصل او اساس شر وي. تاسو وينئ چې دا د جاذبې ځواک هم کېدی شي د ځينو لپاره شر وي؛ دا شونې دی چې يو څوک د بې احتياطي له اغېزه له بامه پرېوځي او مړ شي. نو د ځمکې جاذبه هم د هاغه پريوتې کس لپاره يو شر دی. خو آیا جاذبه نفساً شر دی؟ نه. خو دلته د انسان د بې احتياطي له امله شر شو. نو، هر څيز کېدی شي زموږ لپاره شر وي، نو ځکه

ددې ټولو خیزونو له شره پالونکي څښتن ته پناه وړو. دا یوه لړۍ له شرونو وه چې وویل شوه، په دې لړ کې ډېر مثالونه نور هم ورکول کېدی شي.

خو که انسان وده وکړي، خپل ځان اوچت کړي او د خپل پالونکي څښتن د ځواک حریم ته خپل ځان ورسوي او پر هغه ایمان راوړي او د رب په درشل کې پناه واخلي او له ربوبي لید سره د جهان پېښو او ښکارندو ته وویني، د هاغه څه له مخامخ کېدو څخه چې شر برېښي، امنیت مومي او د هر شر په پېښه کې د یو خیر ننداره یا د خیر سریزه ویني او له پراخ لید او د هاغې ارادې له ځواک سره چې د رب په حریم کې یې تر پناه اخیستلو وروسته مومي، کولی شي چې د هرې پېښې مخه د خبر او لوړو مقصدونو لور ته وگرځوي او د پېښو د څپو پر سر د خیر د ساحل پر لور مخکې لاړ شي. او ددې پر عکس، یوازې او بې پناه وگړي چې خپل ځانونه یې د پالونکي څښتن له حریمه اخوا کړي او د پېښو په منځ او دننه کې واقع شوي، د پېښو او ښکارندو هره څپه چې د پنځگرۍ له گربوانه سر راوباسي [«منفلق شي»] شر برېښي او د خپل شرارت په لارلیک کې مخکې ځي. نو ورپسې د استعارې او تمثیل په توگه د تپل شوې او نغاړونکې تیاري له شره یادونه کوي چې د هیلو او امیدونو د رڼا او نور، ټولې کړکۍ پټوي او پر خلکو او چاپیریال په مطلقه او بشپړه توگه تسلط مومي. په قرآن کې «غسق اللیل» د «دلوک الشمس» پر وړاندې ځای پر ځای شوی دی چې لومړنی د تیاره څوکه او د شپې برلاسی، له لمر څخه د ځمکې د هرې نقطې په لېرې ترین واټن کې [نیمه شپه]، او دویمې د رڼا څوکه او د ورځې برلاسی له لمر څخه په ډېر نژدې واټن کې [شرعي ظهر] څرگندوي او هیښوونکي دا چې په دې دواړو ښکارندو کې چې ظاهراً متضادې دي، «فجر» یې [د فلق په څېر] معرفي کړی دی: «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا» [اسراء ۷۸: ۱۷]، د ظلم او حور نظامونه چې لکه د شپې د تیاره پردې په څېر، د الهي وگړو د عمل او ایمان د نور په نه شتون

او چوپتیا کې، پر ټولنو غالب او برلاسي کېږي، دوی هاغه «غاسقان» دي چې د خپل ظلم منگولې د خدای تعالی په بندگانو کې خښوي [اذا وقب]، خو که د مؤمنانو په زړونو کې د ربوبي «فلق» او «فجر» ختلو ته هیلې ژوندی وي، د هغه د ربوبیت حریم ته له پناه وړلو سره کولی شی خپله تیاره شپه صبح صادق ته ورسوي، او د گهیخ د نور په راتلو خپل حان له تیارو او ظلمت له منگلو وژغوري، او د ظالمانو ظلمت او تیاره په رڼا تبدیله کړي.

په دې سوره کې یې چې لومړی مطلق شر ذکر کړی، او ورپسې یې په ځانگړې توگه له «غاسق شر» څخه یادونه کړې ده، او دا پخپله له عام شر وروسته د خاص شر د ذکر له بابه دی، چې د خاص شر په نسبت ډېر اهتمام ورسوي، په دې سوره کې د عام شر له ذکر وروسته، په ځانگړې توگه دريو شرونو ته اهتمام شوی: یو د شپې شر دی چې کله پوره داخله او خپره شي. او دویم د ساحرانو شر او دریم د حاسد شر، چې کله په توطئه بوختېږي. او د شرونو ددې دريو اړو ډولونو په نسبت ډېر اهتمام له دې لامله شوی دی چې انسان له دې درې واړو شرونو څخه غافل دی، یعنې دا درې واړه شرونه د غفلت په حالت کې پر انسان یرغل کوي.

نو د عمومي شر له ذکر څخه وروسته له [غاسق شر] څخه یادونه شوې ده: «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ. وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ.» او د شپې له شره په هغه مهال کې چې په بشپړه توگه ورسېږي [او جهان تر خپلې تیاره لاندې نیسي]. «غَاسِقٍ»: تیاره شپه. «وَقَبَ»: راورسېد او پوره یې وپوښه.

نو دویم شر، «غاسق» شر دی. «غاسق» شپې او نغاړونکې تیاره ته ویل کېږي. یعنې «غاسق» د شپې د تیاره د شدت په معنا دی، چې په نیمه شپه کې تیاره دې پړاو ته رسېږي. په قرآن کې یې په ځلونو شپې ته د «غاسق» صفت ورکړی دی، «عَسَقِ اللَّيْلِ». د شپې پیل غاسق نه دی؛ خو کله چې درې څلور ساعته له شپې تېر شول او هوا په بشپړه توگه تیاره شوه او ترورمۍ او تیاره،

ټول ځایونه و نغاړل، هغې ته وایي: «عَسَقِ الْاَيْلِ». د (ظهر) [ماسپښین] نمونځ هاغه مهال اداء کړه چې لمر د آسمان په منځ کې دی. تر عَسَقِ اللَّيْلِ یعنی د (عشاء) [ماسخوتن] نمونځ هم په هاغه مهال کې چې شپه په بشپړه توګه برلاسي او واکمنه ده. په عربي ژبه کې هر حیوان چې پر بل حیوان برلاسي وي، مثلاً عقاب چې کوتره یې په منګولو کې نیولې، یا په عمومي او ټولیزه توګه پر هر څیز چې بشپړ مسلط، برلاسي او واکمن شي، «غاسق» اطلاق کېږي. د «غاسق» فاعل اسم، نکره ذکر کېدل، د نامحسوسو او غیر مادي مفهومونو په انتقال کې، د ژوندانه د روزمره چارو لپاره د ابداع شوو کلیمو او ژبې د ظرف د تنګوالي او له محدودو او ټاکلو معینو مصادیقو څخه د هغه د عاموالي او پراخوالي نښه ده. د «غاسق» مشتقونه د «عَسَق» له ریښې درې ځلې په قرآن کې راغلي دي چې د هغوی په نظر کې نېولو سره کولی شو کولی شو غوره او بشپړه نتیجه واخلو. لومړی ځای چې پورته مو ورته هم نغوته کړې؛ د ورځې د رڼا لوړتیا [خابست]، د شپې د تیاره د لوړتیا [د عشاء د نمونځ د مهال] پر وړاندې راغلی دی: «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ...» [اسراء ۷۸ (۱۷:۷۸)]

دوه نور موردونه چې د غاسق مشتقونه ذکر شوي دي د هاغو سوځوونکو، ټینګو او ناولو اوبو په اړه دي چې دوزخ وال یې څښي. په دې موردونو کې هم د ټینګوالي، نغبتوالي، تیاره او تتوالي مفهوم پکې په واضحه توګه څرګند دی: «لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا». [نبا ۲۴ (۷۸:۲۴)] او هم «هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ» [ص ۵۷ (۳۸:۵۷)].

خپره تیاره یو انځور دی د راز راز مجازي او تګو تورو ظلماتي تیارو څخه لکه: شرک، کفر، جهل، خور، خشم، حرص او طمع او د نفس هوا او نورې غوښتنې، چې پیغمبرانو دنده درلوده خلک الهي هدایت ته د نور پر لور رهبري کړي. [بقره ۲۵۷ (۲:۲۵۷)، مائده ۱۶ (۵:۱۶)، ابراهیم ۱ (۱۴:۱) او ۵ (۱۴:۵)، احزاب ۳۳ (۳۳:۳۳)، حدید ۹ (۵۷:۹)، طلاق ۱۱ (۶۵:۱۱)].

«وَقَب» [د شفق پر وزن] د «وَقَب» له مادې د کندی او گودال په معنا دی، بیا یې فعل په گودال کې د ورود او ننوتو په معنا کارول شوی دی، گواکې شریر او زیان رسوونکي موجودات د شپې له تیاره استفاده کوي، او د زیانبارو او ډاروونکو کندو په رامنځته کولو سره، د خپلو ناولو او پلیدو موخو د تحقق لپاره پیل کوي. نو پر دې بنا تر بحث لاندې آیت کې د «غاسق» معنا یا «یرغلگر وگړی» دی، یا هر «شریر موجود» چې د شپې له تیاره څخه د یرغل کولو لپاره استفاده کوي، ځکه نه یوازې ډارونکي او چیچونکي حیوانات د شپې پر مهال له ځالو بیرون راوځي او زیان رسوي، بلکې شریر، ناپاک او پلید وگړي هم، ډېری یې د شپې له تیاره څخه د خپلو ناسمو او بدو مقصدونو او موخو لپاره استفاده کوي. نوزه پناه وړم «مَنْ شَرَّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ.» د هر هغه څیز له شره چې برلاسی او مسلط شي. او دا په حقیقت کې یوه عمومي او ټولیزه مسئله ده. د «غَاسِقٍ» نکره راتلل او د «إِذَا وَقَبَ» قید او ظرف، په هر ډول تپل شوي، پنډه او نغاړونکي تیاره کې شاملېږي چې ټول چاپېریال او د نور د ځلا ډگر ډک کړي او د رڼا او نور هره دريځه بنده کړي.

د «إِذَا وَقَبَ» وصف د تیاره داخلېدل او برلاسی دی چې د نور او رڼا د هرې دريځې بندېدل دي. «وقوب» په لغت کې د ننوتو معنا لري؛ په تیره کې سوړې ته هم چې اوبه پکې ننوزي «وقبه» ویل کېږي. دا ددې کلیمې اصلي معنا ده، خو په مجازي حالتونو کې، د انسان پر عقل او ایمان د هغه د نفساني تیارو برلاسی، یا پر ټولنه د ظلم او ځور او جهل تسلط د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» له مصادیقو گڼل کېږي. د دې ډول «غاسق» لواره او محسوسه بېلگه، د ترورمۍ شپې تیاره ده چې په هغې کې غله، ډاره ماران، او ځناور، ناسمې انگېرنې، او د ځمکې لاندې له پتنځایونو څخه بوږنورې او سونځ خیالونه او وهمونه، د پرگنو په منځ کې سر راوباسي، برید، یرغل او ډارل کوي. او که په دې آیه شریف کې یې د شر نسبت له شپې سره کړی دی له دې لامله دی چې شپه له خپلې تیاری سره، د شر په رسولو کې له شریر سره، مرسته کوي، او له

همدې جهته وینو چې کوم شرونه چې په شپې کې پېښېږي له هاغو شرونو څخه ډېر زیات او ډېر خطرناک دي، چې په ورځ کې واقع کېږي. سربېره پر دې، کوم انسان چې د شرونو تر يرغل لاندې راځي، په شپې کې له ورځې څخه ډېر زیات ناتوانه او بې وسې دی. او یا په بل عبارت ویلی شو چې د شر په مقابل کې د انسان بشپړه ناتواني له «غاسق» څخه یو تمثيل دی، چې په دې حالت کې شر پر انسان بشپړ واکمن کېږي.

لکه څنگه چې مو ورته اشاره کړې: د کفر، جهل، هوا، خشم او شهوت نغاړونکي تيارې د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» نور مثالونه دي چې د هغوی شر د انسان له نفس او د هغه له دننه دی، او له هر بل شره خطرناک دی. چې په دې توسه د انسان د وجود چاپيريال د هغه له خپل دنني شره ډکېږي.

تاسو کولی شئ "غاسق" یو استبدادي او دیکتاتوري سياسي نظام وگڼئ چې د برچې په زور یې واک ترلاسه کړی، او په ټولنه کې یې د وگړو د ساه اخیستلو لپاره هیڅ ځای نه دی پرېښی، او له خلکو څخه یې ټوله آزادي او امنیت اخیستی دی. یا تاسو کولی شئ د "غاسق" اصطلاح د هاغه قلدر او ځورونکي په معنا واخلي چې پر یو شمېر کسانو برلاسی لري او پر هغوی واکمني کوي. هر هغه څیز چې په هره دوره یا هر وخت کې پر تاسو واکمن شوي وي او ټولې لارې یې تړلې وي، که هغه په کورنیو چارو کې وي، سیاست کې وي، ټولنه کې وي یا مالي چارو کې وي، په داسې ډول چې څرگنده شي نوره د تېښتې او ژغورنې لار او د نجات دريځه پاتې شوې نه ده د «غاسق» مصداق گڼل کېږي. «غاسق إذا وقب».

د بعثت په پیل کې، چې د بت نمانځنې نظام واکمن دی او مسلمانانو ته شکنجه او ځور ورکوي او هغوی وژني، پر مسلمانانو یې هر ډول بندیزونه لگولي دي. ځېنې له هغوی حبشې ته مهاجرت کوي. وروسته هم، په دیارلسم کال، پیغمبر د شپې په تیاره کې له هاغه ښاره هجرت کوي چې خپل ځان وژغوري. نو، یوه نغاړونکې او خپره تیاره شپه ده. «غاسق إذا وقب».

خرنگه چې؛ ظلم [ستم] او ظلمت [تياره] له يوې ريښې دي؛ د استعارې په مقام کې هم، دا د شپې اصطلاح د استبدادي نظامونو د ظلم او ستم د بيان لپاره، چرته چې ناشوني وي د هغه په اړه په صراحت خبره وشي، په سياسي ادبياتو کې ډېره زياته کارول کېږي:

په دې ځمکه هره شپه له دې آسمانه، يو يو ستوری وژل کېږي.

او د ستورو دا باران له دې آسمانه، له ځنډ پرته را اورېږي.

کوم شعرونه چې د انقلابونو په بهير کې ويل کېږي، وينو چې شاعر کله چې نشي کولی خپله خبره بنکاره وکړي، د استعارې او رمز په قالب کې يې شعرونه ويلي دي. د «شپې» کليمه، په فرهنگونو کې، پر يو ډول فشار، تنگی او خپگان دلالت کوي. چون ظلمت او ظلم له يوې ريښې دي؛ ظلمت يعنې تياره او ظلم هم يعنې ستم او ځور چې انساني جهان تياره کوي. پر دې بنا، خدای تعالی ته پناه وړل د هر ډول ستمگرۍ له شره، يا له هر هغه خيزه چې د انسان پر مخ ټولې لارې وتړي. خدای تعالی ته پناه وړو، له ټولو موهومو عقيدو، فضاگانو او فکرونو او ټولو هاغو څيزونو چې له وهم او خيالونو پرته نور څه نه دي او له حقيقته هيڅ اثر نه لري. خدای تعالی ته پناه وړو له هر حسادته او له هر بل شره چې په جهان کې دي.

درېم شړ کوم دی؟ له بل څه څخه بايد خدای تعالی ته پناه يوړل شي؟

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ. او د هاغو کسانو له شره چې په غوټو کې پوکي کوي [او په خپل مکر، چم، تگی او حيله گری - ارادې، ايمانونه، عقيدې، محبتونه، پيوندونه او تراوونه سستوي او فساد او تباهي رامنځته کوي]. «النَّفَّاثَاتِ»: د نَفَّاثَه جمع، پوکوونکي. «نَفَّاثَاتِ» د «نَفَث» له مادې [د حبس پر وزن] په اصل کې، د خولې د يو لړ مقدار لارو اچولو په معنا دی، او له کومې چې دا کار له پو کولو سره سر ته رسېږي، «نَفَث» د «نَفَخ» [پو کولو] په معنا هم راغلی دی. چې مقصد ترې فساديپيشه چنگلگر او سخن چينان دي. د مبالغې صيغه ده او د نرينه او بنځينه دواړو لپاره کارول کېږي.

له غوتو [عُقَد] څخه مطلب ظاهراً هماغه د ستونزو، مشکلاتو او اختلافونو غوټه ده چې د بنځې او مېړه یا خلکو تر منځ له یو بل سره مخې ته راځي او ځنې کسان د هغوی د پرانېستلو او په ټولنه کې د سولې او پخلاينې د رامنځته کولو پر ځای د هغوی اور ته په پوکي ورکولو د هغوی په تازه کولو هغه «شعله ور» کوي او د غوتو د رندولو په توسه دېمنی لا ژوروي. نو «الْعُقَد»: چې مقصد یې د انسانانو پیوندونه او تړاوونه دي؛ لکه د بنځې او نر د گډ ژوند تړاو، د دوستۍ او خپلوی رابطه، مکتبي او عقیدتي اړیکه.

په غوتو کې پوکول، له سحر او جادو څخه کنایه ده؛ ساحرانو به تارونو ته غوتې اچولې او د خپلې خولې یو مقدار لارې به یې په غوتو پورې مسلې او پر هغوی به یې پوکي کول، او بیا به یې گنډې پرانېستلې، چې عامو خلکو ته ښکاره کړي چې د پلانکي نارینه او پلانکي بنځې د گډ ژوند د تړاو غوټه یې بېرته کړې او هغوی دواړه یې یو له بله بېل کړي دي. چغلگران او نمان هم خپل ځانونه د زړه سواندو او مینه والو په لباس کې دلته او هلته ښکاره کوي او په دې وسیله تړاوونه خام او سستوي، او د خلکو تر منځ واټنونه رامنځته کوي. نو پر دې بنا د ساحرانو او چغلگرانو کار یو بل ته ورته دی.

نو د جادوگرو ساحرانو له شره، له الله پناه غوښتل دي چې په عقدو او غوتو کې پوکي کوي. ددې آیت دا تعبیر - **النَّفَّاثَاتِ - فِي الْعُقَدِ** او د «اعوذ» فعل چې «عوذ» او «تعویذ» د هغه له مشتقاتو څخه دي، ذهنونه د بنځو جادوگرانو کارونو ته متوجه کوي، په ځانگړي توگه په هاغه زمانه کې او د جاهلیت د خلکو په منځ کې چې جادوگري او کهانت او په مریو، ډبرو او لرگو او تعویذونو به یې ځینې عملونه د جادو د باطلولو لپاره کول، او ډېر رواج یې درلود. او دلته سره ددې چې په مؤنث بڼه راغلی او ورسره مو دا هم وویل چې په تېرو وختونو کې په دې مسېر کې بنځې ډېرې مصروفې وې چې په مؤنث بڼه د راتلو یو لامل یې دا هم کېدی شي، خو له دې څخه په ټوله کې د بنځینه مراد نېول اړین نه دي. د عربیت د قاعدې له مخې تاسو ترې

خبیثه ارواح او خبیثه نفسونه مراد نېولی شی؛ په عامه توګه که هغه بنحینه وي یا نرینه، او له دې هم صرفنظر چې اشاره یې د یهودیانو او مجوسیانو لور ته وي یا د عربو ساحرانو او کاهنانو لور ته؛ هغوی چې په غوټو، ګنډو او عُقدو کې د پو کولو دا طریقه او د ټونو او ټوټکو عمل کول اختیاري، او هغوی چې پر تارونو عمل کوي او له خپل خیال سره سم څه لولي او پرې پو کوي او ګنډې ورته اچوي او د هغوی له انګېرنې سره سم په دې ډول لومړی یو څوک د هغوی په لومه کې نښلي او بیا هغه ته کوم اذیت او حُور چې رسول غواړي د رسولو کوښښ کوي. له دې صفت څخه د هغوی د ذکرولو څخه مقصد د هغوی د مکر او فریب د انخُور ایستل دي. دا هاغسې یو تصویر دی په کوم ډول چې د شعراء په سوره کې د کاهنانو د مراقبې انخُور کښل شوی دی؛ «يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ» [شعراء ۲۲۳ (۲۲۳:۲۶)]. «او هغوی غوږ نیولي ناست دي او په هغوی کې ډېری یې دروغجن دي.» او زموږ له لیده له دې څخه مطلب د هاغه خیز د لغوه کولو او ردولو لور ته اشاره کول دي.

دا چې دا ټیټ او سفلیه کړنې او عملونه تر کومه بریده اغېزناک دي یا نه دي د بقره سوره په ۱۰۲ آیت کې د هاروت او ماروت له کېسې سره مل څرګند شوی دی. او زموږ له نظره ډېره برخه یې لکه څنګه چې پورته د شعراء سوره پورې اړوند آیت څخه معلومیږي تش دوکه او فریب دی خو که په هغه کې که لږ کوم حقیقت هم شته نو قرآن تصریح کړی چې په مستقله توګه بالذات اغېزمن نه دي، که له هغه د کوم ضرر د رسولو اټکل هم کېږي نو د الله په اذن یې رسولی شي لکه څنګه چې د سحر او سفلیه عملونو په اړه یې فرمایلي: «...وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...» [بقره ۱۰۲ (۲:۱۰۲)]. «... او هغه ددې په توسه هیچا ته ضرر رسوونکی نشي کېدی مګر د الله په اذن...» نو چون له هغوی څخه کوم ضرر د الله له اذن پرته، د ضرر رسولو

امکان یې نشته ، نو له دې څرگندېږي چې د هغوی له شره د بچ کېدو لپاره هم له الله پرته بل چا ته د پناه اخیستلو اړتیا نه پاتې کېږي.

ویل کېږي چې د نفاسات مؤنث ذکریدل د کوډگرو بنحو د حضور او د هاغې واقعیت له لامله دی چې د جاهلیت وگړو د بنحې مېړه په اختلاف یا بد خوندو پېښو کې د هغوی ټوټکو، طاس، طلسم او روحي تلقیناتو ته پناه ورله، په دې بڼه کې د «عُقَد» معنا د روزگار غوټې او بندیزونه گڼل کېږي؛ خو اوس هم زموږ په روزگار کې ساده لوحې خلک د خپل ژوند د ناسمیو د غوټو خلاصولو لپاره، د کار او زحمت او هڅو او پر «**رَبِّ الْفَلَقِ**» خدای د توکل پر ځای، د جمکران په څاه کې په عریضو اچولو، د «اعتصام بحبل الله» پر ځای، پر ضریح او قبر د قفلونو تړلو، د خدای تعالی د اولیاء د الگو نیولو او د هغوی له توحید څخه د پلېونې پر ځای، له طلا او نقرې او هندارو او مرمرو له ډبرو سره د هغوی د قبرونو په سینگارولو او له خپله ځانه بڼلو موهوماتو ته ترغیب کوي؟ او د پیر او میر په لمنو پورې ځانونه نسلوي او دم او تعویذ او ټوټکې ترې اخلي. همدوی زموږ په روزگار کې «**نَفَّائَاتٍ فِي الْعُقَدِ**» دي.

خو که عُقَد، ایماني او عقیدتي غوټې وگڼو، د ځینو بنحو نقش ته یا د هغوی د جاذبې لېوالتیا ته، د جدي هوډ او تصمیمونو او ارادو په سستېدو کې، یوه لطیفه استعاره ای تشبیه ده. په قرآن کې یې هم د ابی لهب د مېرمنې له اور راوړنې څخه په هاغه فتنه کې چې رامنځته کړې یې وه، یادونه کړې ده [د تبت سوره]. په هر حال کې دا مشابه تعبیر هر ډول شبهه انگیز تبلیغ او تلقین نغاړي. عزم او اراده او قصد او همتونه د داسې لاملونو په توسه سستېږي چې د ورځې د تصمیمونو په هېرولو کې د شپې له نقش سره د تشبیه وړ وي.

«دا پخه خبره د خبرو د استاد، حضرت علي^(ع) ده: «عزیمه او ولیمه [جدی کار او د تورې لیکي والا آس څرونه] له یو بل سره نه یو ځای کېږي او ډېر داسې چې نوم [خوب] د یوم عزم له زړه وباسي او تیاره چې د همت وېښتیا محو کوي» [۲۴۱ خطبه]

دا د الله تعالی سنت دي خلک چې خپل ذهن څنگه جوړوي له هغه سره هماغسې معامله کېږي. یو سړی که خپله اړیکه له خپله رب سره ټینګوي؛ له پوڅو وهمونو څخه خپل ځان بچ کوي، د خدای تعالی له یاد سره خپل زړه ودان ساتي، که کومه لوړه ژوره یې هم مخې ته راځي نو په هغه کې د لارښوونې او مرستې لپاره د خپل رب لور ته متوجه کېږي نو الله تعالی پر داسې شخص شیطان نه برلاسی کوي - او که تصادفاً له کومې ناپاکۍ له اغېز سره مخامخ کېږي نو د الله پر لور پاملرنه یې د هغه له شره بچ کوي.

ددې پر عکس که کوم شخص بالکل منفعل مزاجه او وهمي وي، له عقل او بصیرت څخه د کار اخیستلو پر ځای په وسوسو کې اخته وي، پر الله د کلک باور ساتلو پر ځای د خپل زړه ډره شکونو او شبهاتو ته پرانیزي نو دا ډول انسان په عمومي توګه د جني او انسي، شیطانانو په لاسونو کې پریوځي او شیطان پرې برلاسی کېږي او هغه هرې لور ته چې غواړي، کشوي او ځغلوي. له دې سرگردانۍ څخه د خلاصون یوازینی طریقه په دې سوره کې ویل شوی چې سړی دې تل خپل ځان د خپل رب په پناه کې وساتي، که کله په زړه کې کومه دغدغه، ویره او ډار محسوس کړي سمدلاسه دې د هغه امان طلب کړي چې بهترینه ذریعه یې د معوذتین دواړه سورتونه دي.

چون د «قُل» له امر سره پخپله حضرت رسول اکرم (ص) مأمور وو دا توهم رامنځته شوی وو چې پر حضرت رسول (ص) جادو شوی دی. او ددې توهم د تأیید لپاره ځېنې روایتونه هم نقل شوي دي چې پر هغه حضرت یې څو ورځې د جادوګرانو د کار سحر څرګند کړی دی. په داسې حال کې چې دا ډول توهمات د نبوت د مقام او عصمت او د حضرت رسول اکرم (ص) د قطعي سیرت منافي دي، ځکه چې: **لومړۍ** - که هغه حضرت (ص) د جادوګرانو تر تأثیر او د هغوی تر تصرفاتو او روحي تلقینونو لاندې راتله. له جسمي نقص او روحي او خلقي انحراف سره به دوڅار کېده چې له دې سره د وحی او رسالت بنسټ او تکیه ځای بې پایه او سستېده. د پیغمبر اکرم (ص) روښانه

تاریخ څرگندوي چې د وړوکتوب له پيله د ژوند تر پایه، اندونه او یادونه او عملونه یې تر مراقبت او څارنې لاندې د عصمت په قلعه کې دننه دي. او د سحر او جادو اروايي اغېز، نباید د بدني اغېز په څېر وگڼل شي. او که سحر او کهانت د هاغه حضرت پر روح اغېز کاوه، هاغه ټول کاهنان او ساحران چې په عربستان او شاوخوا کې ول او له هاغو ټولو دښمنیو او مقاومتونو سره به یې، د هاغه حضرت په روح کې تصرف کاوه چې د هغه د نبوت او رسالت له ابلاغ او اعلامه مخنیوی وکړي. **دویم** دا چې: په «...فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ..» [مائده ۶۷(۵:۶۷)] آیت کې هغه حضرت ته وعده وکړل شوې ده چې له هر مصیبت، درد او رنځه به یې ساتي. او په لاندینیو آیتونو کې: «...إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا» [اسراء ۴۷(۴۷:۱۷)]. «أَنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا» [فرقان ۹(۲۵:۹)]، ددې وینا نسبت یې ظالمینو ته ورکړی دی، چې گواکې پیغمبر مسحور شوی دی او هغه یې د نبوت په اړه د لار ورکۍ او هېښتیا لامل گڼلی دی. او په «...وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى» [طه ۶۹(۶۹:۲۰)] او همدا راز په «...وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ..» [بقره ۱۰۲(۱۰۲:۲)] آیتونو کې د ساحر بریالیتوب له هر لورې یې چې مخه کړي... او د ساحرانو زیان رسول یې، د الله له اذن پرته نفي کړي دی. **دریم** دا چې: کوم داستان چې په دې اړه په روایتونو کې ذکر شوی دی پخپله د ډیرو نورو روایتونو له مخې رد شوی دی او سندونه یې د اعتبار وړ نه دي گڼل شوي او بنایي د همدغه داستان له وړاندې کولو وروسته دا سوره مدني گڼل شوی وي په داسې حال کې چې ددې سوره له متن او د آیتونو له طرز او طریقې څخه څرگندېږي چې دا سوره مکي دی.

سربېره پر دې بنایي پاملرنه ولرو: ددې آیتونو د شأن نزول څخه په صرف نظر کولو چې ورته یې توپلی دی، په آیت کې هیڅ څرک نه بریښي چې مقصد یې په خاصه توگه د ساحرانو سحر وي، او که فرضاً آیت داسې تفسیر هم کړو، د هاغه شأن نزول پر صحت دلالت نه کوي، بلکې یوازې پر دې دلالت کوي

چې پیغمبر اکرم (ص) د ساحرانو له شره پالونکي څښتن ته پناه وړي، سمدم ددې په څېر چې روغ او صحتمند وگړي د سرطان له ناروغۍ څخه پالونکي څښتن ته پناه وړي، که څه هم هیڅکله پرې اخته شوي نه وي.

د هغو کسانو له شر څخه چې په غوټو کې پوکي کوي، دا یوه اصطلاح ده. په یاد ولری چې هر څه په خپل وخت کې معنا لري. د رسول الله «صلی الله علیه وسلم» په وخت کې او له هغه څخه مخکې، د بشري تاریخ په اوږدو کې، جادو عام وو، او له رمل او اسطرلاب سره وړاندوینه او کهانت او طلسم او جادو او ددې په څېر نورې کړنې دود وې. خلکو د دې لارو چارو له لارې د خپلو ستونزو لپاره حل لارې لټولې. د بېلگې په توگه، که چیرې د میړه او میرمنې ترمنځ اختلاف او شخړه راتله، نو دوی به د شخړې د حل لپاره له کوډو او موهومو عملونو څخه کار اخیسته، هغوی به د جادو، منترونو او طلسم په لیکلو سره غوښتل خپلې ستونزې حل کړي، او هغه به یې په یو ځای پورې تړل، یا یې په څاه کې اچول، او داسې نورو ډېرو شیانو ته یې مخه کوله. په قرآن کې چې ددې موضوع په اړه د فرعون د زمانې ساحرانو ته په لاندې ډول اشاره شوې ده او د هغه اغېز یې د الله له اذن پرته رد کړی دی «...فَيَتَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...» [بقره ۱۰۲ (۲:۱۰۲)].

یا که دوی غوښتل چې غوټي خلاصې کړي ["عقد" د "عقد" جمع دی او عقد د غوټې معنی لري، لکه د واده عقد «تړون» یا د قرارداد عقد] او بل هر څیز چې غوټه خوري، په لنډه توگه، د هغوی د خلاصولو او هم د پرانېستلو لپاره به یې، جادو او طلسم ته مخه کوله. په هر حالت کې د ستونزو حل لار یې، په ځانگړې توگه په تیرو وختونو کې، په غوټو کې په پو کولو او جادو، منترونو او رمل او اسطرلاب لیدلو کې گڼلې. همدا اوس هم چې همدا اوس دی وینی چې لږو ډېر په همدې ډول دی. همدا اوس هم په ډېریو په اصطلاح اسلامي ټولنو کې د تعویذونو، کوډو او جادو بازار ښه گرم دی او

پوره رونق لري. کله چې يو شمېر خلک داسې وانگيري چې د ستونزو چاره يې داده چې في المثل يوه عريضه وليکي او سر يې بند کړي او هغه په څاه کې واچوي، د جمکران په څاه کې يې واچوي، نو دا څرگندوي چې اوس هم النفاسات في العقد شتون لري. تاسو به ليدلي وي چې د پيرانو او مرشدانو پر قبرونو دخلکو ستر جمعيتونه راټول وي او د درشل خاورې يې په سترگو پورې مېري او په دې توگه د خپلو ستونزو چاره ترې غواړي. دا خو لا څه چې ډيری د سپورمۍ د کړې تور داغونه داسې انگيري چې دا يې د کوم امام انځور دی او د سپورمۍ پر لور د التجاء لاسونه اوچتوي. دا خو لا څه چې په ټولنيزو رسنيو کې به مو ليدلي وي، د کوم چا د کور په ديوال د ناوې لاندې نم چې د انسان سر ته ورته کوم انځور يې جوړ کړی وو کوم لاروي وويل دا خو د حضرت عباس انځور ته ورته دی، ستر جمعيت ديوال ته مخامخ راټول شوی او هر يو خپل ځان او جامې ديوال پورې مېرلي او له حضرت عباسه يې د خپلو ستونزو حل غوښته، ځينو خپل مريض بچيان راوړي وو چې له حضرت عباسه د هغوی د بيمارۍ شفا وغواړي او د بچيو درمل يې وشي، ځينو د يادگار په توگه ورسره عکسونه اخيستلي ول، چې په ټوله دنيا کې دا [په اصطلاح] معجزه!!! نشر کړي. اوس نو فکر وکړئ چې د بنار ډېری خلک راټول شوي وي او له ديواله درمل، يا کوم بل حاجت وغواړي، يا کله چې په ضريح يا د قبر په پنجرې پورې قفل وتړي يا کومې ونې پورې دستمال يا کومه ټوټه گنډه کړي، دا توهمات او خرافات په حقيقت کې هماغه «نفاثات في العقد» او په گنډو او غوټو کې پو کول دي. ددې پر ځای چې خدای تعالی، پالونکي څښتن «رَبِّ الْفَلَقِ» ته پناه يوسي؛ سپورمۍ، ديوال او قفل، قبر او پنجرې او ډبرو او زرگونو داسې څيزونو ته پناه وړي. دا يوازې په افغانستان او ايران او پاکستان او شا او خوا سيمو کې نه دي، د دنيا په ټولو ځايونو کې په مختلفو ډولونو، تاسو کولی شئ دا ووينئ. د معضلو د حل او پرانېستلو او د مشکلاتو د رفع کولو، د فلق او بېرته

کېدو لپاره، يو خداى [پالونکي څښتن] ته مخه نه کوي او واهي او چټي څيزونو ته مخ کوي او پر هغوى زړه تړي؛ **رَبِّ الْفَلَقِ** خداى يې هېرېږي او د هاغو کسانو قبرونو ته چې له دنيا تللي دي، مخ کوي. په واقعيت کې دا هم يو شر دى چې بايد انسان له هغه څخه خداى تعالى ته پناه يوسي. له دې شرک ککړې فضا او شرکي فرهنگه چې په هغې کې غير له خدايه نور عوامل او لاملونه اغېزمن پېژندل کېږي، بايد واحد لاشريک ذات پالونکي څښتن ته پناه يوسي. نو نفاسات په عقد کې چې په کلکو او محکمو غوتو کې د هغوى د سستولو او پرانېستلو لپاره له جادوگرانه پو کولو څخه يو تمثيل دى، په هاغه مهال کې مطرح کېږي چې د ستونزو او مشکلاتو په غوټه کېدو کې او د مسئلو او چارو د بندېدو پر مهال د خلکو جهل او ناپوهي، د هغوى سحر، جادو، کهانت او کوډو ته گومارل شوى وي.

دا نازکه او لطيفه تشبيه چې د استعارې په قالب کې بيان شوې ده، د حضرت رسول اکرم^(ص) او مسلمينو پر خلاف يو ډول ماهرانه او ظريف تبليغات څرگندوي چې د اسلام دښمنانو لکه ابولهبانو د خپلو پتنه پارو او پتنه زېږو بنحو په مرسته او همکارۍ چې د فتنې د اور لپاره د خس او خاشاک راوړونکې ولې [او تل دي او وي به]، او ددې تبليغاتو په توسه يې د عقيدې او د هاغه ايمان د غوتو په پرانستلو کې کوبښن کاوه چې د اسلام له پراختيا سره محکمې، ټيکاو او بوښل کېدلې [نفاثات فى العقد]. دا راز هڅې، ټگي او مارغيت وسمهال هم په ډېره پېچلې او هنري بڼه د زر او زور او تزوير [استثمار، استعمار او استحمار] د اربابانو په توسه چې د خپلو دنيايي گټو د لاسته راوړلو لپاره د شرکي نظام پاسوالان دي، د هر ډول توحيدى حرکت په مقابل کې کارول کېږي. قرآنکریم پيمانونه او تړونونه عقود [غوتي] معرفي کوي: [اوفوا بالعقود]، واده هم عقد او د نکاح غوټه گڼي: [عقدة النکاح] او جدې سوگند خوړل د عقد له کليمې سره ستايي: [وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَدْتُمُ الْاَيْمَانَ...]. - [مائده ۸۹ (۵:۸۹)].

پر دې ترتيب بنايي وويلی شي دا شرّ چې په فلق سوره کې ترې يادونه شوې، هاغو تبليغاتو، توطئو، پارونو، لمسوونو، تحريکاتو، تجاوزنو او تېريو ته اشاره ولري چې د اهل کتاب [يهود او نصارا، يا په اوسني تعبير صهيونيزم او امپرياليزم] له اړخه ايماني ټولني ته خیر او متوجه کېږي او مسلمانان بايد د داسې شر پر وړاندې د ربوبي مقام پناهځای ته، «**رب الفلق**» ته، چې د ودې او رشد او ژغورنې د ټولو خنډونو او پردو لېرې کوونکی دی، پناه وپرونکی شي چې له تيارو څخه رڼا او نور ته ورسېږي.

او په پای کې **خلورم** او وروستنی **شرّ** چې پيغمبر^(ص) او مسلمانان بايد له هغه څخه د «**رب الفلق**» لمن ته پناه يوسي، د حسود شرّ دی، چې کله يې حسادت وپارېږي، فتني ولاړوي. [وَمَنْ شَرَّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ.] او د حاسدانو له شره هغه مهال چې حسد کوي. «**حاسِدٍ**»: حسود. بدورد. بدپالی. «حسد» ډېر بد او زشت شيطاني خوی دی چې د مختلفو لاملونو، لکه د ايمان له ضعف، تنگ نظری او بخل له اغېزه د انسان په وجود کې پيدا کېږي. او حسود هغه څوک دی چې د نورو د نعمت زوال غواړي، حسد د ډېرو کبیره گناه گانو سرچينه ده. او د دا ډول حسودانو بېلگه ابولهب دی، چې له پيغمبر^(ص) سره د وينې له شريکوالي او خپلوی سره سره، د خپل وراره پر خلاف چې د زامنو خُسر يې هم گڼل کېده دسيسې، لمسونې او پارونې کولې. د ابوجهلانو او ابوسفیانانو انگېزه قومي رقابت او دښمني وه، خو ابی لهب چې له بنی هاشم څخه گڼل کېده، د حسادت په اور کې سوزېده، چې ولې يې د حوان وراره پور او مقام پر هغه زياتوالی موندلی دی. حسادت لکه د سور، يخ وهلي او ويده مار په څېر چې حس او حرکت يې د دښمنی د اور له تودوخې سره پيل کېږي او له همدې لامله د حسود له شره پناه وړل هم د «**اذا حسد**» له قيد سره مقيد شوی دی.

قرآنکريم د هاغو خلکو په نسبت چې پيغمبر پکې استول شوی وو د بنی اسرائيلو له حسادته شاهد راوړي: «**أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ**

فَضْلِهِ ...» [نساء ۵۴ (۴:۵۴)] «آيا پر خلكو [= پيغمبر او مسلمانانو]، د هاغه څه له لامله چې الله تعالى هغوی ته له خپل فضله [نبوت او کتاب] وربښلی دی، حسادت کوي؟! ...». او له ايمانہ کفر ته د مسلمانانو په بېرته گرځولو کې د هغوی سخته ليوالتيا، چې د هغوی له دروني حسادته يې رېښه نېوله [او نيسي] په گوته کوي: «وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ...» [بقره ۱۰۹ (۲:۱۰۹)]. «ډېری له اهل کتاب د هاغه حسادت له لامله چې د زړه له تله [= په ذات او ضمير کې؛ ستاسو په نسبت] يې لري، هيله [او ارزو] کوي، چې کاشکې تاسو له ايمان راوړو وروسته، بېرته د کفر حال ته وگرځوي! ...».

نو ځکه ددې سوره په پای کې وايي: «وَمَنْ شَرَّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ.» پناه وړم د حاسد له شره، هغه مهال چې حسادت کوي. ځکه تر هاغه مهاله چې موږ له حسود وگړي سره د گټو ټکر نه وي پيدا کړی د هغه حسادت کوم ضرر نلري. په عالم کې ډېر موجودات شته چې انسان کولی شي د هغوی تر څنگه سوکاله ژوند وکړی، خو که خاص شرايط رادمخه شي همغوی کېدی شي د سړي لپاره شر اوسي. مثلاً ډېر حيوانات دي چې خپل ژوند لري، خو شوني ده چې په ځينو شرايطو کې شر رامنځته کړي. د بېلگې په توگه که سپی هار [لېونی] شي، د هغه دا لېونتوب د نورو ژوو لپاره حتا د خپل ځان لپاره به يې شر شي. په هر حال حسود وگړي شتون لري. داسې څوک به نه وي چې حسادت ونلري؟ لږوډېر د ټولو انسانانو په وجود کې حسادت شته. خو کله چې دا حسادت تحریک شي، وپارېږي، هغه مهال وای د هاغو کسانو پر روزگار چې په مسير او لارليک کې يې واقع شي.

ظاهراً داسې برېښي چې حسادت يو ساده څيز دی، خو تاسو د تاريخ په اوږدو کې ووينئ چې همدا ساده څيز يو له تخريبي موتورونو او لاملونو څخه دی چې ډېر زيات منفي تحرک او ځواک رامنځته کوي. لومړنی جنايت چې د بشر په تاريخ کې پېښ شوی دی او د آدم يو زوی د هغه د بل

زوی پر لاس ووژل شو، د حسادت له مخې وو. قابیل له خپل ورور، هابیل، سره حسد وکړ او ویې ویل ولې ستا قرباني ومنل شوه او زما، نه شوه. لومړی قتل چې پېښېږي، لومړنی ورور وژنه چې واقع کېږي، لامل او سبب یې حسادت دی. دا د انسان قویترینه او تر ټولو ځواکمنه منفي انگېزه ده. د یوسف ورونو هغه ولې په څاه کې واچوه؟ فقط د حسادت لپاره. ویل یې؛ ولې زموږ پلار هغه تر موږ زیات خوښوي او ولې تر دې کچې هغه ته پاملرنه لري؟ موږ خو تر هغه ځواکمنتر یو؛ موږ خو په کارونو کې له خپل پلار سره ډېره زیاته مرسته کوو. نو حسادت یو ډېر خطرناک عامل دی، که وپارېږي او ځواک واخلي، کوم کارونه دي چې ترې سر نه وهي او کومې پېښې نه دي چې د هغه له آغېزې به واقع نه شي.

داسې ډېرې کیسې به مو اورېدلي وي کله چې یو ځوان پر یوې نجلی عاشق شي او نجلی د هغه وړاندیز رد کړي هلک له حسادته د هغه پر مخ تیزاب پاشلي له دې حسادته چې که زما نشوي د بل چا هم نشي، د هلک له حسادته د نجلی ژوند تباه شي [که ژوندی پاتې هم شي]. حسادت ډېر یو ځواکمن عامل دی. ومو ویل چې په قرآنکریم کې، په ځلونو د مسلمانانو او پیغمبر په نسبت د اهل کتاب له حسادته خبره شوې ده: «...حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ...» [بقره ۱۰۹: ۲] د هاغه حسد له مخې چې په زړونو کې یې دی. هاغه حسادت چې نه یې غوښتل دا ومني چې خدای تعالیٰ چې تل پیغمبران له بنی اسرائیلو غوره کول، اوس یې دا پیغمبر د عربو له قومه غوره کړی وي او ددوی له منځه یې څوک پیغمبرۍ ته مبعوث کړی وي - هغه هم آخرالزمان پیغمبر. «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ...» [نساء ۵۴: ۴] آیا ددې لپاره چې الله له خپله فضله دې قوم ته دا انعام بښلی، حسد کوي. وینو چې پیغمبر او مسلمانان هم د حسادت له خطر سره مخامخ ول - لکه د ابوسفیانانو او ابو جهلانو خطر، د هغه د خپل سکه تره ابی لهب او د هغې زمانې د برلاسو مشرکینو حسد....

«حسودان» تل د انبیا او اولیا د لارې خنډ ول، نو ځکه قرآنکریم حضرت رسول (ص) ته فرمان ورکوي: د حاسدانو له شر څخه خدای تعالی (ج) پالونکي څښتن [«رب الفلق»] ته پناه یوسې. سره له دې چې په دې سوره او ورپسې سوره کې مخاطب پخپله پیغمبر (ص) دی، خو دا جوته ده چې موخه یې مثال او نمونه ده او ټول باید د حاسدانو له شره خدای ته پناه یوسي.

لویه خدایه! مور هم د حاسدانو له شره ستا مقدس ذات ته پناه وړو!
الهي! له تا غواړو مور پخپله هم د نورو په نسبت له حسداو کینې وساته!
پاکه ربه، پالونکی څښتنه! مور د نفاثات فی العقد له شره او هم مو د حق په لار کې له وسوسه گرو وژغوره! آمین یا رَبَّ الْعَالَمِينَ

په هر حال، د فلق په سوره کې، خبره پالونکي څښتن ته له پناه وړلو څخه ده چې د انسان او په ټولیزه توگه د ټولو استعدادونو او د موجودو خزانو پنځوونکی دی چې ځینې یې په اصطلاح له دې دانې باید سر راوباسي. مولوي یو ډېر په زړه پورې تعبیر لري چې دا معنا ښه روښانه کوي. په رښتیا چې زموږ عارفان پر مسئلو څومره ښه پوه شوي او بیان کړي یې دي:

شاخ و برگ از حبس خاک آزاد شد   سر برآوردو حریف باد شد
وايي دانه چې په ځمکه کې حبس وه، آزاده شوه او ښاخونه او پانې یې وایستی او اوس د باد پر وړاندې ولاړه ده. اوس باد او توپان هم نشي کولی هغه وپرخوي. دا دانه تر کومه بریده ځواکمنه شوې ده چې اوس پر یوې سترې ونې تبدیله شوې ده.

برگها چون شاخ را بشکافتند   تا به بالای درخت اشتافتند
پانې یوه یوه د ښاخونو له منځه راوځي او ښاخونه او پانې همداسې سر وهي، ټوکېږي او سر آسمان ته وباسي:

با زبان شطاه شکر خدا   مي سرايد هر بر و برگي جدا
که بپرورد اصل ما را ذو العطا   تا درخت استغلاظ آمد و استوی

د قرآن پر آیتونو یې استناد کړی؛ «...سَطَّاهُ فَأَزْرَهُ فَاسْتَعْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَيَّ
سُوقَهُ يُعْجَبُ الزَّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ...» [فتح ۲۹ (۲۹:۴۸)] وایي ونه لگیا ده
شکر کوي چې مور لومړی د دانې په بڼه په خاورو کې مېشت ولو او ذوالعطا،
د بښنې خاوند پالونکي څښتن مور ځواکمن، لوار او ستر کړي یو چې دا
ډول یوه پېژند پانه مو موندلې ده. ورپسې نتیجه اخلي چې هاغه انسانان
چې په دنیا پورې تړل شوي دي او د خاورې اسیران دي، کله چې ځان یې
له اسارته آزاد شي، خوبېږي.

جان‌های بسته اندر آب و گل   چون رهند از آب و گل‌ها شاد دل
در هوای عشق حق رقصان شوند   همچو قرص بدر بی نقصان شوند

هنوی لکه د بدر په څېر، یعنې د ځوارلسمې سپوږمۍ غونډې بشپړېږي. وایي
مور هم لکه د هماغې دانې په څېر د خاورې په زړه کې د اوبو او خټو
اسیران یو؛ خو که وکولی شو خپل ځان له دې اسارته آزاد کړو، رشد او وده
مومو او غوړېدا ته به ورسېږو. وینئ چې خبره له همدغه «فلق» او «رب
الفلق» ده. خبره له هاغه خدایه ده چې دانه پرانيزي او استعدادونو وده
کوي، غوړېږي او برکتناک کېږي، که مور هم وکولی شو، هغه ته په مخ کولو،
د مادې او مادیاتو له نښتنو او بندیزونو څخه آزاد شو. مور به هم د حق د
عشق په هوا کې نڅاگر شو. په همدې ډول دی چې الهي آزاده انسان لکه د
بدر د ټیکلي په څېر بې له عیب او نقصانه دي.

جسمشان رقصان و جان‌ها خود می‌رس   وانک گرد جان از آنها خود می‌رس
دا نڅا او سماع چې عارفان یې کوي، چې سره ددې چې یو شمېر کسانو
همدې جسمي نڅا ته مخه کړې ده - مثلاً په قونیه او نورو ځایونو کې - سره
له دې چې په هر حال کې د مولانا د مریدانو په حلقه کې وارد شوي دي،
خو دا نڅا او سماع د یو بل څیز نښانه ده چې که خلک هغه له یاده وباسي
یوازې په همدغه جسماني نڅا کې پاتې کېږي.

گندم از بالا به زیر خاک شد   بعد از آن او خوشه و چالاک شد

لومړی په خاورو کې ننوت چې وروسته وکولی شي وری راوباسي.
دانه‌ی هر میوه آمد در زمین بعد از آن سرها برآورد از دفین
«دفین» یعنی دفن شوی، بنخ او پټ شوی. وایي دا استعدادونه په خاورو کې
له بنخیدو وروسته غوړیږي.

اصل نعمت‌ها ز گردون تا به خاک آمد و شد غذای جان پاک
د جهان وگړي چې که فروتن او خاکساري شي او خپل ځان راتپټ کړي، د
هاغې دانې په خېر چې په خاورې کې دننه شي، هاغه مهال راپورته کېږي او
اوچتوالی مومي.

دانه‌ها چون در زمین پنهان شود سرّ آن سرسبزی بستان شود
در رحم زادن جنین را رفتن است در جهان او را ز نو بشکفتن است
وایي نطفه د مور په رحم کې هم همدا ډول ده. دلته هم، نطفه، لکه د
همدې دانې په خېر په رحم کې پټیږي، خو د تل لپاره هلته نه پاتې کېږي،
خو «در جهان او را ز نو بشکفتن است».

دانه‌ی مردن مرا شیرین شده است بل هم اَحیاء پی من آمده است
قرآن فرمایي: **بَلْ اَحْيَاءِ عِنْدَ رَبِّهِمْ**. [آل عمران ۱۶۹ (۳:۱۶۹)] وایي له کومې
چې له دې «دفین» [خسېدو] او خارو ته له سپارلو وروسته حیات [ژوند]
دی، حتا مرگ هم زما لپاره خوړ شوی دی، چون پوهېږم چې مرگ هم په
واقعیت کې پالنه او بباځلې زېږېدنه ده.

دا په لنډه توگه د فلق سورة ته یوه کتنه ده، سره ددې چې په دې سورة کې
د بحث لپاره ډېر ځای شته.

صدق الله العليّ العظيم.

یادونه: ددې تشرېح د لیکلو پر مهال لاندینیو سرچینو ته هم مراجعه شوې ده:

- ۱ - نظم قرآن - د عبدالعلي بازرگان لېکنه
- ۲ - آشنایي با قرآن - د مرتضی مطهری لیکنه
- ۳ - في ظلال القرآن - د سيد قطب لېکنه

- ۴ - تفهيم القرآن - د مولانا سيد ابوالاعلی مودودي ليکنه
- ۵ - تدبر قرآن - د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه
- ۶ - قرآن حکيم [ترجمه و توضيحات فارسي] - عبدالعلي بازرگان
- ۷ - الميزان في تفسير القرآن - د سيد محمد حسين طباطبائي ليکنه
- ۸ - کابلي تفسير [قرآن کریم ترجمه او تفسير - مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبير احمد عثمانی] پښتو کوونکي : د عالمانو يوه ډله
- ۹ - پرتوی از قرآن - د سيد محمود طالقاني ليکنه
- ۱۰ - تفسير نمونه - د آيت الله مکارم شيرازي او د ورسره علماو د پلاوي ليکنه
- ۱۱ - تفسير نور - د مصطفى خرمدل ليکنه
- ۱۲ - تابشي از قرآن - د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقي قمي ليکنه
- ۱۳ - تفسير باران - د دوکتور مهدي خداميان آراني ليکنه
- ۱۴ - ترجمه تفسير طبري - د حبيب يغمائي په اهتمام او تصحيح
- ۱۵ - تفسير ابن كثير - [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن كثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناگرهي
- ۱۶ - معارف القرآن - د مولانا مفتي محمد شفيح ليکنه
- ۱۷ - تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين - ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي - اردو ته ژباړه او شرح : محمد لياقت علي رضوي
- ۱۸ - تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندي
- ۱۹ - د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه - مولوي قيام الدين کشف
- ۲۰ - عزيزالتفاسير - د قرآن کریم پښتو ترجمه او تفسير - مولوي سلطان عزيز (عزيز)
- ۲۱ - صفوة التفاسير - د محمدعلي الصابوني ليکنه - ژباړونکی : مولوي شمس الله کمال زاده
- ۲۲ - د قرآن پلوشي - د گلب الدين حکمتيار لېکنه
- ۲۳ - تفسير دېوبندي - د مولوي عبدالحنان لېکنه
- ۲۴ - حکمة القرآن - د مولوي امين الله پېښاوري لېکنه
- ۲۵ - تفسير ايوبي حنفي - د مولانا محمد عبیدالله ايوبي لېکنه
- ۲۶ - تفسير احسن الکلام - د مولوي عبدالسلام رستمی ليکنه
- ۲۷ - قرآن کریم په پښتو - د اجرالدين اقبال ژباړه
- ۲۸ - شرحي بر سوره های قرآن - عبدالعلي بازرگان - د عبدالعلي بازرگان وېب پاڼه

[bazargan.com]

- ۲۹ - تفسير روح القرآن - مؤلف ډاکتر مولانا محمد اسلم صديقي .
- ۳۰ - د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه - مولوي جانباز سرفراز .

- ۳۱- روح المعاني فی تفسیر القرآن العظيم والسبع المثاني - العلامة ابی الفضل شهاب الدين محمود الالوسی البغدادی .
- ۳۲ - تفسیر جواهر القرآن - مولانا حسین علي .
- ۳۳ - تفسیر روح البیان - شیخ اسماعیل حقی البروسوی .
- ۳۴ - «کنز الایمان او تفسیر نور العرفان» ترجمه احمد رضا خان بریلوی، تفسیر احمد یار خان نعیمی .
- ۳۵ - کشف الاسرار و عُدّة الابرار - [د قرآن کریم ادبی او عرفانی تفسیر] خواجه عبدالله انصاری .
- ۳۶ - د قرآن رنا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسیر] مولوی محمد ظاهر اسدالله مکی .
- ۳۷ - تفسیر الفخر الرازی المشهور بالتفسیر الکبیر و مفاتیح الغیب، امام محمد الرازی فخرالدين .
- ۳۸ - التفسیر المبين - دوکتور عبد الرحمن بن حسن النّفيسه .
- ۳۹ - تفسیر قرطبی - محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پير محمد کرم شاه .
- ۴۰ - المفصل في تفسیر القرآن الکريم - المشهور بتفسیر الجلالين - للامام جلال الدين المحليّ والامام جلال الدين السيوطي .
- ۴۱ - «سير تحوّل قرآن» - مهندس مهدي بازرگان .
- ۴۲ - مثنوي معنوي - مولانا جلال الدين بلخي .
-

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English